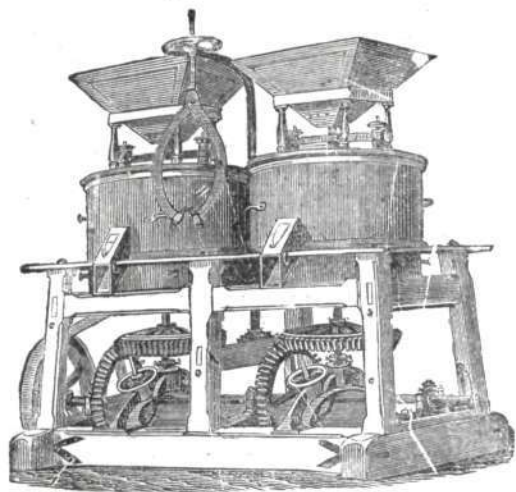

Robey & Comp. Limited

Budapest, üllői-ut 1.

készletben tartanak legolcsóbb és legerősebb konykoly-választókat, sorvetőgépeket, szeszkavágókat, szörva vetőgépeket, kézi eséplőgépeket, lőjárgányos eséplőket, országsszerte híres gőzcséplőgépeket,

dupla-malmokat,

melyek rendkívüli nagy munkaképességük-nél fogva, országsszerte híresek, szivattyukat stb. Elvállalnak réztöntőzések berendezését és vízenyős földet száraza fektetését. Bányaműveletekhez a legerősebb gőzgépeket szállítják.

444 (2-24)

Rothauer testvérek

ajándékok és házilakszükségletek kereskedése nagyban és kicsinyben.

Budapest, király-utca 1. szám.

445 2-12

Rendkívüli!

jutányos áron kaphatók gyönyörű

selyem

ruhakelmék

DÉTSCHY és WEISSBERGER

női divatúru üzletében

Budapest, bécsi-utca 2/a sz.

Minták kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek. Megrendelések gyorsan és pontosan eszközöl-
tetnek. 352 (12-25)

A „Franklin-Társulat” magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában, Budapest, (IV. egyetem-
utca 4-dik szám) megjelent és minden könyv-
árúsnál kapható:

István bácsi naptára

magyar

esalados házigazdákknak és gazdasszonyoknak, nép-
nevelőknek, helységi előjáróknak, iparosoknak és
földművelőknek való

képes kalendárium 1875. közönséges évre.

Alapítá: Majer István. Szerkeszti: Kőhalmi K. József.

XX. évfolyam. Ára füzve 50 kr.

TARTALOM: Naptári rész. — I. *Az erkölcsi világ.* Kuthen. A szent szűz képe. (Legenda.) — Staud Lajos. Hígyj s boldogulj. — Kóvér József. *Az öreg Vendel története.* (Pályadíjas elbeszélés.) — Nyulassy A. *A fényűzés.* Bakay Dezső. *Fakó Péter,* vagy a dologtalanság következményei. — II. *A házigazdák és gazdasszonyok naptára.* A kenyérről. — A koleráról. — A hét napjának elnevezése és a hozzá kötött dolgokról. — Tanulások apróságok. Műipar. — III. *Népnevelők naptára.* A népnevelés- és iskola-ügy az 1873-ki bécsi világkiállításon (képekkel). IV. *Történeti naptár.* Szt.-Márton életrajza és honunkban emlékeinek rövid leírása (pályakoszorózott dolgozat) képekkel. Kramer Ferenc esztergomi kanonok arcképpel. — Erdély történelme. — V. *István bácsi a hazában és a nagyvilágban.* Magyarország Chánánja a gazdag temesi bnságról, képekkel. — Egy nagy császárnak a trónról lelépte és az élettéli bucsuzása, képpel. A most fennálló államok, uralkodók, hatalmi viszonyuk, népességük, földmük, kiadásai és adósságai. VI. *A természet világa.* A szárnyas rablók a svájci hegyek közt. — A fogakról. VII. *Tréfiák mezeje.* — A méterrendszér. — Országos vásárok.

Budapest, november 15-én 1874.

46-dik szám.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félre 6 ft. Csupsán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félre 4 ft. Csupsán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félre 3 ft.

XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DÍJA: Egy ötször hasznosított petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár, többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden igtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalkunk számára hirdetményeket elfogad Breesben: Haasenstein és Vogler Wallfischgasse Nr. 10, Mosse R. Seilerstätte Nr. 2 és Oppelk A. Wollzeile Nr. 22.

RADVÁNSZKY ANTAL.

egyedületes ünnepet tilt Zólyomgye folyó évi október hó 20-kán, közszere-
tetű főispánja: Radvánszky Antal főispánná kinevezte-
tésének 25-dik évfordulóját. A tömegesen megjelent megyei közönség valódi esaládi bensőséggel tiltte azt meg; és méltán, mert Radvánszky Antal, kinek arcképét s rövid életrajzát ez alkalomból bemutatjuk e lapok olvasóinak, mindig a haza és a szabadelvűség ügyének szolgálatában állva, hazánk töt felvidékén a magyar állami s társadalmi érdekek egyik legkövetkezetesebb bajnoka.

A kormányzata alatti megyének fölterjesztései, legközelebb a pánszláv gymnáziumok beszüntetése tárgyában, országsszerte helyesléssel fogadott nyilatkozataivalának a kezdeményezés terére kilépett hazafiságnak, egy erőlyes nemzeti politika érdekében.

Oly családból származva, melyben a vallás és a haza iránti szeretet hagyomány-
valának szállott apáról fiúra, mindkét tekintetben méltó maradt őseihez.

Született 1807. június 13-án. Tizenkét éves koráig a szülői háznál növekedett, atyja Radvánszky Antal udvari tanácsos s művelt lelkű édes anyja Kubinyi Borbála oldalán. Iskolai tanulmányait Selmeczen, majd Pozsonyban végezte, honnan a bölcsészeti és jogi tanfolyam bevégezése után a pestmegyei jegyzői hivatalnál a megyei, későbbben a királyi táblánál, mint juratus a törvénykezési gyakorlatot szerezte meg. 1830-ban kintinó sikerrel letévéni ügyvédi vizsgáját, egyetemesebb műveltség megszerzése tekintetéből a göttingai egyetemre készült; de e szándéka meghiusult, mert a kormány gyanakodó féltékenysége időközben tilalmakkal zárta el a magyar ifjak előtt a külföldi iskolázás utját. Nemsokára ősi fészkeben, Zólyomgyében tiszt. megyei aljegyzővé nevezetvéni ki, e minőségében, az 1830-ban uralkodott kholera alkalmával fáradhatatlan tevékenységű jegyzője vala azon megyei választmánynak,

RADVÁNSZKY ANTAL.

BUDAPESTI KALAUZ.

AGYAGÁRUK. Fischer J. bécsi-utca 1. sz. a. agyag-kályhák, kandallók, fűrdőkádak, terracotta-alakok s tüzipróbás teglák; mindennemű porcellán és kőedény árú gyári raktára.	FODRÁSOK. Schadeberg Béla, hólyg és férfi fodrászati terem borotválással egybekötve — Dáns felservert raktár mindennemű hajmunkálatokból a legújabb divat szerint a t. ez. hólyg és férfi közönség számára, csinnal és izlésteljesen elkészítve jutányos áron. — Vidéki megrendelések pontosan és jutányosan teljesítetnek. Üzleti helység ury-utca 6-dik szám. A Mexikóhoz.	KÖNYVKERESKEDÉSEK. Kilian Frigyes, magyar kir. egyetemi könyvtáros, váci-utca, Calderoni és Társa mellett, bel- és külföldi irodalom.	MINISZTERIUMOK. M. kir. miniszterelnökség: Budavár, gróf Sándor-palota. M. kir. honvédelmi miniszterium: Budavár, uri-utca. M. kir. belügyminiszterium: Budavár, uri-utca. M. kir. vallás- és közoktatási miniszterium: Budavár, országház. M. kir. pénzügyi miniszterium: Budavár, szent-háromság-tér 187. sz. M. kir. földműv., ipar- s keresked. miniszterium: Pest, aldunaszor 2 sz. M. kir. közlekedési miniszterium: Pest, tükör-utca 1. sz. M. kir. igazságügyi miniszterium: Pest, Deák-utca 14. sz.	PAPÍR-, RAJZ- ÉS FESTŐSZER-KERESKEDŐK. Seefelner J. L. m. kir. udvari szállító, Kigyó-utca 4. szám mindennemű író-, rajz- és festőszerek, monogram-papírok, látogató jegyek, cotton felismerések, stb. Árjegyzék ingyen és bérmentesen, vidéki megrendelések gyorsan és pontosan eszközöttek.	POSZTÓTÁR. Liptay Pál és társa, bécsi-utca 5. sz. Vidéki megrendelések pontosan és gyorsan teljesítetnek. Minták ingyen és bérmentve.	RUHARAKTÁRAK. Bajusz József szabómester a „honvédhez” Pesten, hatvani-utca 4-ik sz. a barátok épületében a régi posta átellenében, mindentelie ruhák árak és fiúk számára legjányosabb áron készen kaphatók.	SZÁLLODÁK. Európa szálloda, Ferenc József-tér. Hungaria nagy szálloda, aldunaszor. Magyar király szálloda, Dorottya-utca 4. sz. a. nagy ivak, másként 10 ft a vasúthoz szállítva. Nádor szálloda, váci-utca. Nemzeti szálloda, váci-utca. Vadászkürt szálloda, kishid-utca. (Mind elsőrendűek.)	GYÓGYSZERESZÉK. Vörök József, király-utca 7. sz. a.; válogatott raktára mindennemű bel- s külföldi hasznos specialitásoknak.	HIRLAPOK ELADÁSA. A lapok kiadó-hivatalában több mint 2400-féle, s 1830-dik évtől 1873. évig megjelent hírlapok, ezek közt: Pesti Hírlap, Vasárnapi Ujság, Falusi Gazda, Jogtudományi Közöny, Pester Zeitung s Képes Kiállítási Lapok, teljes évi folyamokban jutányos árral el fognak adatni.	LÁMPÁK ÉS CSILLÁROK. Dittmar R. fűrdő- és nádor-utca sarkán. A legnagyobb választékban petroleum- és olajlámpák, legjutányosab áron.	MULATÓ-HELYEK. Nemzeti színház, kerepe-i-ut. Opera: kedden, csütörtökön, szombaton, Dráma népszínmű, vígjétek: vasárnap, hétfőn, szerdán, pénteken. Német színház gyparja-utca. Dráma, Operetta, vígjétek. Német színház a Hermina-téren. Operetta.	LÁTNIVALÓK. Állatkert, közlekedés társaságokkal. Beménet 20 kr. Benedek várpalota, a vár felügyelőség központjára mellett. Buzsáky-ház-keptrár, zárv. Nemzeti múzeum, országút; az egyes termek 9-től 1 óráig nyitva vannak. Itt: régi-éremek, kőid és szersza; képtár, csütörtök; természetgyűjtemény. Országház, Sándor-utca. Városi virágda, Deák Ferenc-utca. Beménet 20 kr. Vasvárfűrdő, kád-, zuhany-, kő- s gőzfűrdő. Vinczich-féle világhírű kád-, zuhany-, kő- s gőzfűrdő.	ORVOSOK. Dr. Eiber V. Budapest, József-utca 106. szám. Házában, rendelt 2-4 óráig: ugyanott kapható: „Nemü élet vesztői” című műve 1 frton, postával: 1 frt 10 kr. (Lásd a „Politikai Ujdonságok”-bani hirdteményt). Dr. Ernst L. a különféle külső és a ragadós betegségek hasonszervi gyógy-mód szerint fényes sikerrel gyógyít. E betegségek gyakra a végül, hogy szon-neli siker éressék el a legkönyveműből módon nagy adag jód és kén-sóval kezel- tetnek. Az így gyógyultak azonban a legborzasztóbb utóbajoktól támadtatnak meg; annyira, hogy a könnyelmű gyógy- kezelés miatt késo vénségükre szenved- nek. Ily veszélyek ellen menedéket nyujt a hasonszervi gyógy-mód, mert nemcsak a legrejtőbb bajokat meggyógyítja, de ha-tása oly jótékony, hogy utóbajoktól félni nem kell. Az életremlő oly egyszerű, hogy mindenképp megtagadható. Pesten, ket sa- utca 24. szám, 2. emelet. Rendelési idő: délelőtt 10-12, délután 1-5 óráig. Levé- ileg is eszközöltek rendelés. Dr. Handler Mór, orvos és sebészudor szülész és szemész. Rendel napoként: délelőtt 10 órától 1-ig, délután 3 órától 5-ig és este 7 órától 8-ig. — Lakik: Pest, belváros, kigyó-utca 2. sz., kigyó- és vá- ros-ház-utca sarkán (Rottenbiller-féle ház- ban) 1-5-ös emeleten, bemenet a lépcsőn.	LÉGNYOMÁSÚ TÁVIRDÁK. Ohm C. O. Pest, József-tér 15. sz. a.; elfo- gad légnymásu, valamint villamos házi- s szoba-távírdá-berendezéseket, a legeliszertebb kivitel, méltányos feltételek s több évi jótállás mellett. Árjegyzék s kimutatások ingyen szolgáltatnak ki.	LÓPOR. A legfinomabb svájci vadászpör, 1 és 2 fontos szelezenekben mindenkor kész- letben van Eder-féle 1-80 magyar kir. lópor-árudájában, kalap-utca 8. sz. 3-dik utca Jobbra a régi városkás mögött.	MÉTERMÉRTÉK ÉS REND-SZER. Calderoni és társa, (méter)kand-utca. Szemléleti gyűjtemény a méter-rendszer megismertetésére. — Lásd a hirdetési ro- vatot. Görög István, hatvani-utca 16. szám, gyógyszerés és orvos-gyógyszerész mű- szerek nagy választéka.	PAPÍR-KÁRPITOK. Fischer J. L. és fia, váci-utca 20. sz., egyszerűsített butor, kelme és szőnyeg- raktár.	ZONGORA-RAKTÁRAK. Bader A. Gyula, váci-utca 12. sz. a., elad, vesz s becsérel mindennemű zongorát, pianino s harmonikumokat.
--	--	---	---	---	---	--	--	--	--	--	---	--	---	--	---	--	---	--

Kiadja és nyomtatja a „Franklin-társulat” magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utca 4-ik szám).

czára — az ellene épen a patens ügyében követett magatartásáért elrendelt vizsgálatnak Besztercebányán léte alatt tartotta meg az ottani egyházban ama gyűlést, mely a patens ellen nyilatkozott.

Vád alá helyeztetvén, több ízben Pozsonyba idéztetett, háza megmozgatott, azonban a végtárgyalás előtt, Mátyással és Zsedényivel részese lón amaz amestjának, melyet azután a patens visszavonása követte. 1861-ben újból Zólyom megye főispánjává nevezetett ki, de a bekövetkezett fordulattal ismét visszalépett. Helyét 1865-ben Majláth kancellár alatt újra elfoglalta s állásában 1867-ben a második magyar miniszterium előterjesztésére a felség által megerősítettett.

Egyháza körül szerzett érdemeiért a bányai kerület a folyó évben kerületi felügyelővé választotta. Ünnepélyes beiktatása alkalmával tartott székfoglaló beszéde hazafiúi szellemnek úgy, mint vallásos lelkiületének fényes bizonyítéka; ebben a protestans tanügy gyökere, a kornak megfelelő reformját sürgeti, az állami felügyelet teljes jogosultságát elismeri, a tulhajtott pietismust és az indifferentismust egyiránt a protestantismus legnagyobb ellenségének nyilvánítja.

Radvánszky Antal, ki 1858. óta tulajdonosa a porosz szent János lovagrend-jének, életét a politikai s egyházi közélet s családjá között osztja meg; mint szónok széles európai látköre s eszméinek emelkedettség, mint tisztviselő nyájassággal párosult erély, mint egyháztagot elfogulatlan buzgóság, s mint embert szívjóság, s a legegészségesebb kedély jellemzi.

Az élet álom.

Azt kérdezem az égi csillagoktól:
Honnán, hova, miért e küzdelem?
Elmém a bölcsék jóslataihoz fordul,
Ismerni vágyva földi véztem!
Rejtély, titok, megfejtve nem találok:
Az élet álom.

Bolyongok itten váltig öntudatlan,
Mint alvajáró esőndes éjeken;
Egy fényalak vezet sötét utamban,
Oh, drága lény maradj, maradj velem!
Hiába kérem, itt hágy ideáalom —
Az élet álom.

Csalogatott az élet délibábja,
Lutett felém sok álmok, tünde kép;
Ott benn a szomorú nagy pusztaságba,
Fórrás, óáz ködképe eltűnnek.
Kihűnyt világ, üres homály a tájon —
Az élet álom.

Már újra hull a fáknak sárga lombja,
Ősz van megint, bús szellő száll felém;
Mig szép tavasz volt, jártam álmodozva,
A rózsák nyílt, s én észre nem vevém.
Nekem virultál hervadó virágom!
Az élet álom.

Hogy szép valál, ifjú valál, mi haszna?
A holt örömből élő fájdalom.
Az ifjuság félisteni alakja
Mi most? Rom és hamu... sirathatom.
Mely elveszett, nem tér meg szép világom —
Az élet álom.

Rónay István.

Fekete márvány.

— Dán beszély. —
(Folytatás.)

Akkor délután a legünnepélyesebb szertartások kíséretében ment végbe valahára az esküvő. A rokonokkal s kíváncsi néptömeeggel telisded tele volt a szentegy-

ház. És még akkor sem hagyhattak nyugton. Az öreg papa s a hat íjesztő néni oly szivrázó bucsúval váltak meg jegyesemtől, hogy ez vörösrre kísirt szeméit a világról sem merte volna fölemelni a padozatról. A mit otthon az a két kegyetlen elkezdett, a tisztelendő ur írgalmatlanul folytatta tovább. Reszkető hangon dicsőítette a hasonlíthatlan jó atyát s azt az édes otthon, melytől meg kell válnia: aztán kiméretlen vonásokkal esetele a házasság számtalan keresztjét, a reá néző lemondást s aggodalmakat, mikről gondatlan ifjuságában sejtelve sem lehetett. Aztán engem leczkétetett, mint valami megátalkodott bűnöst. Újból a már százszor hallott páratlan szerencsét vágta fejemhez; említé, hogy minő magas értékű kincset helyez gyöngéd gondoskodásom alá. Nehány évvel ezelőtt épen e templomban ő lehetett szerencsés e kitűnő leánykát a bérmlás áldásában részesíteni, emélfogva bizvást elmondhatja, hogy minő értékű menyasszonyt kapcsol sorsomhoz. — s itt következett aztán hosszú sorban jegyesem érenyeinek, fölséges tulajdonainak szerinte teljesen részrehajlatlan előszámálása; e tulzott dicséretes alatt jegyesemért önmagam pirultam. És végre figyelmeztetett ném iránti kötelességeimre, ki kész volt lemondani mindenről, csak hogy engem boldogítson, utasított isten iránti hálára, ki ily drága kincset bizott őrködésem alá. Súlyos felelősség terhe nehezül reám, ha valaha az én hibám miatt csak egyetlen egy köny csordulna is ki ez áldott jó nő szeméből.

Nem vagyok haragtartó s épen ezért már nem is neheztelek az Ur eme szolgáljára azon könyekért, miket ném szemekre esalt, sem azon verejtékespöpkéért, melyek homlokomon gyöngyöztek: de viszont hadd koczakztassam én is azt az ártatlan észrevételt, hogy aligha más sarkon nem fordult volna beszéde, ha nem a kereskedő, de én esusztatom erszényébe a fényes aranyokat.

Flórám a mézeshetek alatt erőnek erejével azon intézkedéseket akarta meghonosítani, melyekhez a szülei háznál hozzá szokott volt. Azt tán fölösleges is említenem, hogy a hat papnő elvághatlanul a kis bálvány sarkában járt, azt is elképzelhetik, hogy lassacskán a papáska helyett én vettem magamra az áldozó pap számalmas szerepét. Még el sem multak a mézeshetek, midőn egy közbejött földrendes erősen megrázkódtatta a templom alapját. Egy barátom a fővárosból elutazni szándékozván, tiszteletére aláírás útján bucsuestélyt rendeztünk, az aláírók közt én is ott voltam; ámde az én kis feleségem is épen ekkorára találta meghívni unokanővéreit férjleszté együtt a galambducz fölszentelésére, ezért pedig ki kellett volna rándulnom sergestől ipam majorjába.

Én váltig mentegetőztem, hogy intézkedési felől mitsem tudtam; kértem, halasztánók el. Semmi esetre sem, no még az volna szép! mondá daczosan; — míg én könnyen megtehetném, hogy valami ürügy alatt az aláírók közül kitörölöm nevemet. Biztosítám, hogy ezt a lovagiatlanságot nem követem el.

— S miért nem? — kérdezé.

— Mert szavamát be akarom váltani.

— Tehát barátaid társasköre elébb való, mint én?

— Kedvesem, nem arról van itt szó; adott szavamát nem akarom megmástitani.

— De hát ki erőltetett arra, hogy egyetmást ígérjess?

— Azt nem is állítom, de azt talán te sem követelheted, hogy engedély nélkül még csak egy félnapról se rendelkezhesem szabadon.

— Engedély nélkül! Szabadon! Czifra sallang! A férj mindenkor bizvást megfélelhet kötelességének, ha nejét szereti. Csak akkor beszél kényszerrel, ha az ő neki tett ígérlet alól szereté magát föloldozni.

— Kedves Flórám, épen azért nem melhetnék ma veletek, mert ohajtanám, hogy szavamnak ura legyek s megvallom, esodálom, hogy olyan nézetben lehetsz, mintha irántad érzett szerelmem nem férhetne össze a barátaim iránt tartozó udvariassággal.

— Lásd, én meg a fölött álmélkodom, hogy nyilván többre nézed az idegeneket, mint engem s családomat.

— Álmélkodásod, édesem, nem kerül sokba, mert...

— Sőt inkább, nagyon is drágán jutottam hozzá.

A párbeszédet más irányba kellett volna terelnem. Kezembe szorítva ném kis kacsóit, nyájasan, de komolyan viszonoztam: Flóra, hát ki sem hallgatsz s nem akarsz megérteni?

— Jobb lesz, ha kimondod kereken, hogy engem ostobánaks értetlennek tartasz. Jó, jó, csak tovább, uram. Mily nyájás két bók! És még e fölött esodálkoznom sem szabadna, no majd ebbe is beletörődöm. Ekkor neki eredt a könyzárpor; ki akart menni a szobából, de én visszatartoztatám s enyelgve, majd komolyan meg akartam gyógyzni a felől, hogy nincs igaza. Mikor már végre azt hittem, miszerint enyém a diadal, vállamon nyugvó fejcsékéjét fölemelvén, szeméit megtörölte.

— Ugy-e bár nem mégysz el? — kérdezé mosolyogva, de e mosolya inkább a megengesztelődött istennőre és nem valami megkegyelmezett bűnösre emlékeztetett.

— Okvetlenül el kell mennem, — mondám szilárd hangon.

— Okvetlenül el kell! kiáltá gunyosan fölkapva fejét. Most már elment kedve a sirástól; nevetve tapsolt s tánczolja lejött ki a szobából. Egy óra múlva az inas egy levélkét kézbesített. Tartalma így hangzott: »Nagyon sajnáljuk, hogy ön nem tart velünk, de tudjuk azt is, hogy fontos dolgait máskorra nem halaszthatja.« A levelet Brask százados barátom írta alá, ugyanaz, kit a közestélyre elnökül választottunk. De hogyan írhattott ő hozzám ilyen levelet? Ugy, hogy az én feleségem elküldte inasát, kérve a századost, mentene ki engem a bizottság előtt, de fontos ügyeim elintézése végett mulhatlanul el kell utaznom a fővárosból. Ilyen ügyes eselfogásokkal élt ő otthon is s meg kell adni, ebben igazán páratlan volt. Apja gyermek esitalanságnak tekintett minden ilyesmit, de én okulva az ő példáján, beláttam, hogy ha így nyakamra hagyom ölni, jó éjszakát mondhatok függetlenségemnek...

Nyugodtam, komoly magatartással mentem le a társalgó-terembe, hol óriási kacazajjal fogadtak s mindenki dicsőítette az élelmes Flóra talpraesett tréfáját.

— Kedves Flórám, — szóltam — lásd, én nem osztozom a többség helyeslő véleményében; ma olyat követtél el, melyet nem szeretnék még egyszer megérni.

Azt válaszolhatnád, hogy az ilyesmikért apád soha sem nehezelt meg; tudom, vele több ízben tettél így, de ha ezt is ártatlan tréfának találod, kimondom kereken, nagyon esalatoszol. Mert hidd el, ez nem egyéb, mint a mások jogainak kiesnylése, s ezt, nemhogy férjed, de még legutolsó szolgáló iránt sem szabad tanusitanod. Ha neveléled helyes irányu lett volna: hibádat magad is belátnád.

— Ha nevelésem helyes irányu lett volna! — ismétlé Flóra rémőző hangon s szikrázó szemekkel, — ugyan kérlek, magyarázd ki magadat érthetően.

— Jól van, hallgass ki. Ha valami gyermek nemcsak hazudik, hanem a mi még emé is rosszabb, bűnét másra hártja, a tanító első ízben szigoruan megdorgálja; meglehet másodízben is, de már harmadizben hatályosabb gyógyszer alkalmaz. Lásd, te megszoktad ártatlan tréfidat olybá venni, mintha azok lángeszéd fölvilálanó ötletei lennének, emélfogva én ezuttal beérem a figyelmeztetéssel. Kettőnk érdeke követeli, hogy most ne vonjam vissza nevedet hazudott izenetet. Nem veszek részt a közestélyen, de ebből aztán természetesen következik az is, hogy azok az urak, kik komolyan elhitték, miszerint nekem a városnak kívül dolgom akadt, ne tudhassák meg, hogy itthon, vagy a papa nyaralójában mulatoztam; emélfogva én ma délutánra csakugyan eltávozom a városból.

— Elutazol?

— El.

— Ugy-e csak azért, hogy ezzel is bosszants.

— Megmondtam az okát, azt hiszem, elég világosan.

— Ugyan hová méssz, ha szabad kérdezem?

— Akárhová, talán Malmö-be vagy Röschild-be.

— Én is veled megyek.

— Az már nem lenne illendő, hiszen meg vannak hiva barátaid, s apád ma estére vár.

— Ahá! kezdek már átlátni a szítán, de hamar találtál ürügyet, hogy egyedül mehess, talán valami hajdani imádottadat szeretnéd meglátogatni?

— Ha csakugyan azt hiszed fölém, meg sem érdemled, hogy e kérdésedre válaszoljak. Elég az hozzá, ma délutánra elmegyek hazulról.

Erre aztán olyan jelenet következett be, mit részletezni fölösleges lenne. Flóra könyei záporként eredtek meg, a néni pedig nekieresztették pergő nyelvüket, és csak úgy özlönlött a czélzás, szemrehányás. Hallottam ugyan mindent, de szándékosan hallatlanná tettem. Csakugyan elutaztam.

Este haza érkezvén, a házat üresen találtam. Elmúlt már éjfél is, de senki sem mutatkozott. Eljött a reggel és délelőtt, de egyetlen néni sem jelentkezett. Beköszönött megint az est és el is bucsuzott, mégis magam jártam-keltem szépen butorozott szobámban.

Reggelre kelve, kikocsiztam ipam nyaralójába. Itt is csaknem olyan üres volt minden, mint odahaza. A nők, kik rendszeren a ház előtti tornáczon varrogattak s beszélgettek, hihetőleg előlem vonultak félre. Csak inasom volt az egyetlen látható lény. Bús arcot vágva mondá: reá csak anny van bizva, hogy jöttömet az öreg urnak bejelentse. Mindjárt beláttam, hogy vártak

s e meggyőződésben még jobban megerősített az öreg urnak csaknem előre betanult beszéde. Miért eméltjem szóról-szóra, hiszen úgy is a kimeríthetlen tárgy újabb ismétlése volt: megbecsülhetetlen és soha sem méltányolható szerencsém, záradékul hozzá függesztvén a lelkes eme szavait:

»Súlyos, rendkívül súlyos lesz rajtam a felelősség terhe, ha hibám miatt csak egyetlen egy köny is esordul ki szeméből, és...« sat. Ezután sorba szedte bűneimet:

Először: Nem igaz-e, hogy mások füle hallatára goromba szavakkal támadtam meg szegény ifju nőmet, ki sohasem volt ilyen bánásmódhoz szokva?

Másodszor: Én őt, a gyöngéden szerető apát gunyos és megvető modorban úgy tünttettem föl, mint valami elvtelen embert, ki leányát hazugságra s tévedésekre oktatta.

Harmadszor: A sértegető szavakkal be sem érve, világosan kijelenttem volna, hogy jövőre testi fenyték alkalmazásával fognam helyrehozni ném elhanyagolt nevelését.

Negyedszer és utoljára: Határtalan szemérmelenségem odáig ragadott, hogy ném és családjá jelenlétében nyíltan bevalottam tilos viszonyaimat.

Az ítélet így hangzott: Tartozom magamat rögtön kitisztázni; nőmtől ünnepélyesen bocsánatot kérn, megfogadván, hogy eszentul jobban viselem magamat.

Ha e vádat s ítéletet az öreg ur írásba fogalmazva kézbesíti, mint valami ügyes ötlet fölött jó izült nevetek, de az előszóval előadott komoly tanítás egészen más hatást tett rám.

Egy párszor szóhoz akartam jutni, de mindannyiszor dühösen közbevágtott: »Hadd beszéljem hát ki magamat!« Jól el lehetett készülvén a leczkérésre, egy betűt sem akart belőle szólnak eresztetni.

Mikor nagysokára mégis elhallgatott s reám került a sor, őszintén előadtam az ügyállást. Fölvilágosításom egykissé enyhíté, de nem oszlatthatá el végképen az öreg ur dühét. Említé, hogy egy olyan finom lényvel másként kell bánni, hogy gyermeki ötletét tulságosan nagyra vettem, s bármily ügyesen védelmezem is magamat, csakugyan én vagyok a bűnös. Flóra nem érthetett engem félre, mert hiszen néneji is épen úgy értelmeztek czélzásaimat. Mivel azonban látja, hogy a szám az eszemmel előbb járt, igyekszik most az egyszer rávenni egyetlen leányát, hogy felejtse el s bocsássa meg ballépésemet. E szelid angyal erre is rááll, ha egy pár nyájás szót intézek hozzá.

Én is mindenre ráállottam; hibáját most az egyszer elnézem, remélve, hogy maga is be fogja ismerni, hogy még sem érdemeltem talán ilyen sérelmes vádakat.

A kereszt-tűbe vett öreg ez izennel ment Flóráért; én pedig a kertben vára-koztam rájuk. Végre karonfogva vezette nőmet, utánok ünnepélyes körmenetben jött a hat néni. Ha Flóra érezte volna is magában, hogy ő voltaképen a hibás, ezt a világról sem vallowta volna be az előtte térdén esuszó hat papnő jelenlétében; hiszen ugyis ezek sarkalták szüntelen jogai védelmére, most aztán rohammal törtettek előre, ohajtván látni, a mint én fejemet porral s hamuval behintve, bocsánatért esedezem.

Igy természetesen először is én nyugtoltam békejobbot, a Flóra kezét pedig

atyás egész ünnepélyességgel helyezte az én kezembe.

— Papa azt akarja, hogy most az egyszer mindent feledjek el s mivel emlité, hogy ilyesmi többször nem fordul elő, nem bánom hát, legyen feledve minden sérelem.

Saját szavait idézem. Jónői kétértelműség. Magyarázhattuk erre is, arra is; de mivel nem akartam új háborúságot előidézni, bővebb fejtegetésbe nem bocsátkoztam. Aznap Flóra semmit sem lobbantott szememre; szándékosan került, hideg, tartózkodó volt irányomban, fejféjásról s bágyadtságról panaszkodott. Vacsora előtt hálózobájába vonult, elnézve, hogy egymag magam menjek vissza a fővárosba, — bocsánat — egypár öreg néneje mégis rá adta fejét, hogy utitársaimul szegődjének.

Nehány nappal ez esemény után kávéházban üldögéltem a lapok s egy eszébe kávé kedves társaságában. A szomszéd-szobában a fővárosi kószahírekről folyt a beszéd; a nyitott ajtón keresztül mindent hallhattam, de csak akkor kezdtem igazában érdeklődni, mikor ipam tisztelt neve is előfordult. Az újságba néztem, de a két egyéniség beszélgetését hallgattam. Ilyen párbeszéd jutott el hozzám:

— Ejnye, ejnye, hát odáig jutottak volna, hogy férje még tettelegesen is bántalmazta?

— Még nem, — válaszolt a másik, — mert apjához menekült. Tegnap többen csak azért kocsikáztunk el az öreg ur nyaralójá mellett, hogy a szép szalmaözveggyet szemügyre vegyük. Ott üldögélt magánosan a cserjésben, bús arca rögtön elárulta lelke bánatát. Igazán gyönyörű egy nő! Előbb-utóbb az lesz a vége, nővérem azt is tudja, hogy már kilőn élnék, még pedig első forrásból jutott e hírhez, mert az egész rokonságnak legbizalmasabb varró-nője. Sajnálni való asszony, férje pedig kötözni való bolond! Milyen óriás vagyonom tett szert házassága által!

Kétségkívül én voltam itt a latban. A botrány tehát csakugyan a világ számára került s nem akartam még nagyobbá tenni azzal, hogy közbeszólásom által az egyik hírkövácset egy pár percze elhallgattassam. Hogy a pletykát, a mennyire tehetőségemben áll, némileg elnémitsam, sietve hoztam haza nőmet s több nyilvános helyen jelentem meg vele. Megkettőztetvén gyöngédségemet, minden áron arra törekedtem, hogy a megrendült vonzalom közöttünk helyreálljon, de minden igyekeztem füstbe ment.

(Vége követek.)

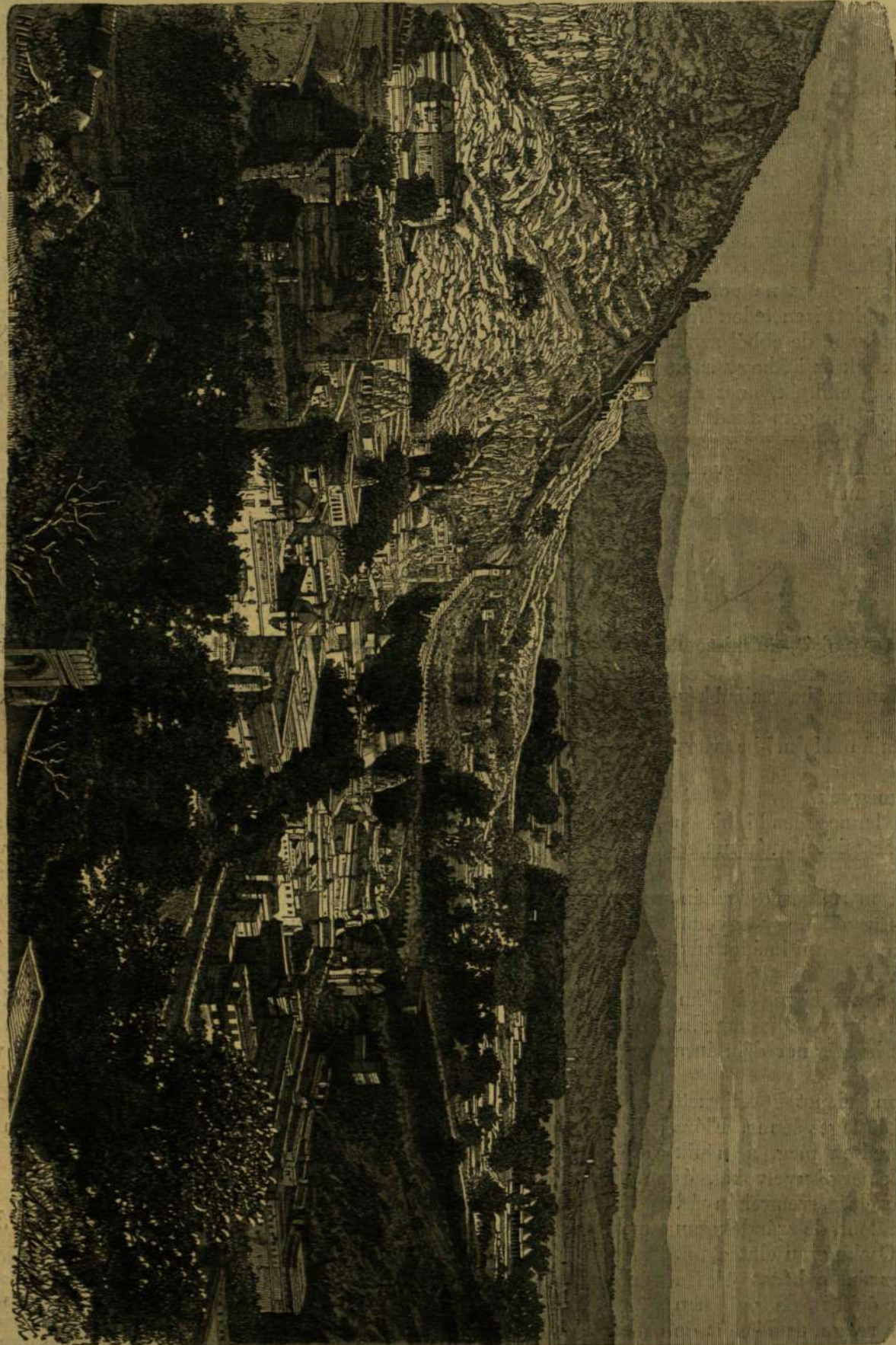
A pest-lipótvárosi bazilika.

A kik Pestet ezelőtt husz-huszonöt évvel látták s ma látják viszont, sok ponton rá sem ismerhetnek. Szűk és görbe utcák széles, egyenesre mért boulevardokká kezdenek átalakulni: hosszú sora a hitvány, földszinti — félig föld alá süllyedt házikóknak eltűnt, s két-három-négy emeletes palotáknak adott helyet. A magyarutezára ki ismerne ma? az ország-utnak a muzeummal szembenes oldala egészen neki szépült; az aldunator elébe egy nagyszerű palota-sor húzódtott s a korzó egyetlen a maga nemében Európa-szerzte.

Egyben Pest még most is csak a régiben van s a jövőnek van fontartva, hogy változtasson rajta. Nincs egy nagyszerű, monumentális temploma. Az egyetemi s a plebáni templom, a ferencziek s a görögök templomai egykissé megcsinosodtak, tornyaik valamivel több aranyozást kaptak; de Pestnek magához, s köz-és magán-palotához méltó temploma még

sincs. Esztergom, Kassa, Pécs, Eger, Szombathely püspöki székesegyházzal büszkélkednek, melyekben a régiség s az új művészet versenyez a magasztosságban: A kis Főth, a főváros közelében, egy vallásos és művészetkedvelő főúr áldozatából nagyszerű templommal csatja magához a kíváncsi idegent. Pestnek nincs egy bazilikája.

De lesz. A lipótvárosi bazilika, melynek kupolája egyszer már kimagaslott a város

KELETI NYELVI KÉPEK: Amber völgye.

szorított ki helyéből s végre egészen eltűnt a föld színéről. Az sem igen volt külön, mint a józsef-, vagy éppen ferencvárosi templom, mely utóbbit már (kápolnának is hitvány levén) szintén elkezdették mással váltani föl.

A lipótvárosi nagyszerű bazilikát 1851-ben kezdték meg, a váci-út felől. Tervét az öreg Hild készítette volt, a ki az egri székesegyházat, s többi között a czeplédi, bár szerényebb, de merész boltozatáról szintén nevezetes refor-

szeglet-kövét a szentélyben. De az építés lassan folyhatott, mert nem volt reá pénz. Évenként csak 20,000 forintot lehetett reászáni, pedig mi az ily óriási építkezéshez? A magyarországi főpapság nem igen erőltette meg magát az ország fővárosában építendő nagyszerű templom iránti áldozatkészségben; az adományok nem igen osorogtak, alig csöppentek, egészen csak a városra volt nehezede az építési költségek terhe, az pedig nem adhatott többet.

fölkött, melynek magas falai s négy tornya ott emelkedik Pest kellős közepén — ez van hivatala ama hiányt pótolni.

A kik az 1850—55-ki Pestre még emlékeznek — mert a tömérdek változás azóta elmoshatta akárcsak emlékéből is az akkori képeket — azoknak juthat még eszökbe a lipótvárosi kised templom, a most épülőben levő nagynak a helyén, a mint ennek haladásával rendre s részenként eltűnedezett, darabonként

matus templomot építette, s a kinek kijavított terve szerint épült az esztergomi nagyszerű bazilika is, mely a Dunán gőzhajón utazót meglepi s leköti óriási kupolájával; a ki a merész és egységes boltozatok s nagyszerű kupolák kedvelője volt, bár merészségében tul is hajtotta néha, a miről az esztergomi székesegyház boltozatának repedései s a lipótvárosi kupolájának beomlása elég bizonyosságot tesz.

1852-ben tették le ünnepélyesen az alap

De ha lassan is, ha olykor huzamosb időre meg-megakadva is, az építés csak folyt s 1867-ben már a külső falak nagyobb része fel volt emelve, a korona-utca felőli két torony megvolt (azok egyikében a harangok, — jelenleg öt harang, melyek egyikét, a legnagyobbikat egy buzgó polgár s pesti házi ur, Stoffer adományozta, másikára egy másik polgár, Hampel, eszközölt gyűjtéseket); sőt 1865—7. években a kupola is fölemelkedett s nagyszerűségé-

A PEST-LIPÓTVÁROSI BAZILIKA.

(Ybl Miklós terve szerint.)

vel uralgani látszott a város egész területe fölött.

Hild 1867. márczius 6-kán meghalt. S utána az építés vezetését ugyanazon év június havában Ybl vette át.

Emberélet nem esett áldozatul e nagy romlásnak. Még aznap is reggel 9 óráig három képfaragó dolgozott az oszlopokon, — de akkor már oly bizonyosan előre látható volt a közeli veszedelem, hogy a munkások eltávolították a falra tárgyalt kupola teljesen magára hagyatott.

Bekövetkezve a romlás, elveszven a kupolára fordított tömörked munka és költség, legáltalában a nyers anyag lehető hasznosításáról — s a romhalmazt elborított tér kitisztításáról kelle gondoskodni.

Hetekig néptömegek mentek a romlás esúdjára; a kitisztítás munkája azonban erna- deetlenül folyt. Egy évig tartott ez; az anyagokat (akkor levén az építési anyagok legjobb ára) meglehetősen hasznosították; követ, téglát, fát, mind jó áron el lehetett adni.

1869-ben befejeztetvén a romok eltávolítása, az építkezés gyorsabb és célszzerűbb folytathatásáról kelle gondoskodni. Az egész templom körül boltokat — bazárt — építettek, melyek a kereskedés ama legélénkebb forgalma pontján gazdag jövedelmet ígértek, természetesen a templomépítés alapjára. E boltok évi bére 28 ezer forintra volt előirányozva; s bár mindnyája nincs kiadva, tényleg csakugyan 24 ezer forint jövedel ezek évenként. Ehhez a város ad évenként 10 ezer forintot; s az adománnyokból is jó be valam; ugyhogy e három tétel évenként 40 ezer forint biztosít az építésnek; a mihez a kormány — az államköltségvetésből, illetőleg a kath. egyházi alapról, — szintén 40 ezer forintot utaloz az építésre.

Ily eszközökkel már mégis inkább haladhat, az így is még évtizedekre számított egyszerű építkezés.

1869-ben elkészült a váci-ut felőli egyik torony; s az időn befejeztetett a másik is, ugy hogy most már mind a négy torony megvan. Jelenleg a templom alatti boltüreg (katakombák) betonozásán dolgoznak, a mi alapját fogja képezni ama négy óriási oszlopnak, melyek az ujonnan épülő kupolát lesznek hivatva tartani. Ez oszlopoknak a földszin alatti része téglából, a templom üregében levő része pedig faragott kövekből lesz építve, ugy hogy a tehernek tökéletesen megfeleljenek, s így az 1868-kihoz hasonló veszedelem az építést többé nem fogja érthetni.

A kormány megbízásából Ybl a még hátra levő építkezésekre nézve tervet készített; s e terv az, melynek meglegő külalakjáról mai rajzunk kíván némi fogalmat adni olvasóinknak. Sietünk azonban megmondani, hogy e terv, melynek kivitele harmadfél milliót igényelne, jelen alakjában nem fogadtatott el. Az ország pénzügyi helyzete ily költséges építkezést, még isten dicsőségére sem enged meg. Sokkal szerényebb, de alapszámban s alakjára nézve is ugyanennek megfelelő terv készítése rendeltetett el, melynek kivitele csak 1 millió körül legyen; de melyről azért a jelen rajz megközelítő fogalmat adhat.

Nem lesz érdektelen ismerni e egyszerű egyház főbb méreteit. A templom belső hossza, a csarnok nélkül és a szentélyig 33 öl, szélessége 27 öl. Külső hossza a váci-uttól a koronatoronyig 45 öl, szélessége 29 öl. Belső magassága a talajtól a kupola boltozatáig 26 öl; külső magassága az utca színétől a kupola keresztjéig 41 öl.

Ez óriási épület, Budapest legnagyobb épülete lesz. De talán csak fiaink fogják

megérni, hogy teljes díszében, — készülve ragyogjon.

Mi addig érvük be azzal, hogy képeben gyönyörködhetünk.

Egy világváros ötödik század előtt.

Ki ne ismerné Bécsét, a sok palotával ékeskedő pompás várost, egyszerű Ringjeivel, Burgjával, templomaival és színházival? ez eszményképét a magyar szemeiben, kedvencz főváros Budapest jövőjére; melynek varázsa annyi magyart, kivált a főiri rendből, idegenített el honától?

De Bécs sem volt mindig ily fényes város. Az időben, melyről szólani fogok, még igen el volt maradvá; mindenben a szomszéd birtokos urak- és papoktól függött. Kiterjedése csak a nagykorú Werdet (most Lipótváros) kivéve, a Dunától szántóföldek, szőlők és sáfrányos kertek által volt elválasztva.

Arról fogok itt szólni, mit tett I. Albert,* első királyunk a Habsburg-házból, Bécsért, milyen állapotban volt a város alatta és utána. E tárgyról olvastam egy német író értekezését s attól vettem át az adatokat, melyekről hittem, hogy olvasóinkat is érdekelni fogják. Albert kiválóan szerette Bécsét s csak kevés halála előtt építtetett a bécsi Dunán állandó czölöp-hídat. Meghagyta azonban a régi hajóhidat is, nehogy a lakosság egy részét maga ellen ingerelje.

Magyarországon szabta meg az új hid vákját. Idegen terhes kocsik 2, az odavaló 5 fillért fizetett, egy „szűz-menyasszony“ 12, egy „özvegy-menyasszony“ 24 fillért. Szegények csak egy-egy koszorut s fél fillért voltak kötelesek a hid őrreinek adni. A Werd lakói, hogy ügyeik elvégzésében ne akadályoztassanak, évnegyedenként 4 fillért fizettek minden háztól.

Albertnek sok baja volt, kivált a bécsiek miatt, a papokkal. A klosterneburgi szerzet tagjai Klosterneuburg és Korneuburgtól lefelé, uralkodtak a Dunán egész Bécsig s a kereskedést monopolizálták. Ezeké volt Bécs körül minden sziget, nemkülönben az ugynevezett Jágerzeile és Präter, melyeket I. Miksa vett meg tőlök vadaskertül. Különösen sok vizsály volt közöttük és a hajósok közt.

A S. Istvánról nevezett szerzet sem sokban különbözött, mi a nyereségvágyat illeti, a klosterneburgiról. Nagy szőlőkkel bírt a város körül s többnyire a bor eladásá felett viszálykodott a várossal. Elrendelte tehát Albert, hogy csak a városi tanács engedelmével vehet a szerzet szőlőt s a bort csak magában szabad kimérni s nem szabad hozzá éltet adni. Azonkívül köteleztetett a szerzet, birtokaitól, a rendes adók megfizetésére.

A Jasomirgott Henrik (Ausztria első hercege) alatt bevándorolt skót szerzetesek is sok kellemetlenséget okoztak. Három irányban volt ellenök panasz: először is nem vettek be szerzetes-társukat németeket, hanem kizárólag skótokat és írceket; másodsor vagyontukat oly rosszul kezelték, hogy még a templom harangjait is zálogba adták; harmadsor több törvénytelenéséket követtek el, például városi területen bérházakat és furdókat építettek. Ezeket Albert lerontatta s miután szerzeteket hazája számára hasznos iskolává akarta átalakítani, a nemzeti-ségi kérdésben felszólított intézett a szerzet előjáróihoz, mire Tamás apát és Lőrincz perjel (prior) az felelék, hogy ők más nemzetbeliekek nem akarnak együtt működni, tehát biztos kíséretet és utóvalót kérnek, hogy hazamehesenek. Albert el hagyta őket menni, ámár több mint harmadfélszázadig voltak a szerzet területében. Repnitz Miklós volt az első német apát e szerzetben, mely régi nevét — a skótokhoz (Zu den Schotten) — továbbra is megtartotta.

Albert a lovaginsággal ébresztésére, ipa Zsigmond magyar király példáját követve, a sas-lovagrendet alapította, ezen jelmonddal: „Jót tégy és senkitől se félj!“ („Thue recht und scheue niemand“). Alig volt 15 éves, midőn teljes szigorral lépett föl a rabló lovagok ellen; várait lerontatta s magukat fölakasztatta. Von Greb tőrököt s Von Trachten urat, mivel — kedvenczei levén — barátágbá bízva, okmányhamisítás-

kat követtek el s az által örökségeket szerettek meg, irgalom nélkül tűzhalálra ítélté.

Miután maga korán éret volt, férfi alattvalóit tiszenné, a nőket tizenkét éves korukban nagykorúakká tette. Házasságügyi törvényei ben őt akadály van említve. Jellemző Albertre ennek zárúdeka, mely így hangzik: a pápa adhat isteni hatalmánál fogva fölmentést, de azt csak nagy uraknak teszi meg, az ország békéje vagy az összes kereszténység érdekében; szegény embereknek azonban nem adja meg. Özvegyeknek előbbi házastársuk halálát hitelen be kellett bizonyítani, különben nem engedtetet meg a házasság. Ha egy özvegy-asszony gyermekei kárára és illetlenül (unziemblich, mint a törvény mondja) ment férjhez, vagyona egészen az első házasságból gyermekekre szállott.

Albert figyelmé a legcsekélyebb dolgokra is kiterjedt. Élteltotta az ugynevezett „Dank-rat“ használatát, mely gyilkosokkal a halátszok majdnem kiirtották a halakat az ausztriai vizekben.

Minden mesterség üzőinek külön szabályokat adott, melyekhez azoknak magokat tartaniok kellett. Különösen személyn megparancsolta a nyereségvágyról ismert scheibsi és sz.-lenártyi méssárosoknak, hogy okavodjanak — súlyos büntetéseste alatt — a közönség csalásától. Főállítatott a városháznál egy új akós hordót mértékül, ehhez kellett magát mindenkinek alkalmazni.

Azon volt, hogy egyik mesterember üzlete ne gyarapodjék a másik kárára, a miert is minden mesterembernek ünnepelesen föl kellett fogadnia, hogy versenytársától nem fogja elvonni a vevőket sem nyíltan, sem titkon. Törvényt hozott, hogy a távollevő adós helyett felesége s gyermekei kérdőre ne vonassanak; általában nem engedte, hogy asszonyok adóság miatt elfogassanak.

Az országot lakóinak, ezen indokollással: „hol legnagyobb a forgalom, ott legtöbb szabadság szükséges“, megengedte többek közt, hogy az üldözöttet át szabad a Dunán szállítani s nekik „egy fillért“ adni, de az üldözötől sem szabad az átvitelt megtagadni.

Sajnos, hogy Albertnek, ama kor II. Józsefnek, intézkedései mint ezé, feledésbe mentek, mihelyt szemét behunyta, s második utóda III. Frigyes német császár alatt olyanira eltűnt Albert üdvös intézkedéseinek nyoma, hogy Piccolomini Aeneas Sylvius (a későbbi II. Pius pápa) már így irhat Bécsről:

„A hasonlíthatatlan szép város, a kelet királynője (Bécs) lakói vad és vérszomjas nép. Éjjel-nappal veszekedések vannak, melyeket csatáknak gondolna az ember, a mesteremberek és tanulóok, udvari emberek és művészek, polgárok és munkások közt. Nagy ünnep ritkán foly le fejtetőrés nélkül. A nyilvános hölgyek száma fölőtte nagy s még a polgárok feleségei sem szeretik, ha egyedül férjükkel kell megelégedniök, lovagok gyakran ellátogatnak ezekhez; a férjek bort adnak nekik s eltávoloznak a házból. Az örökség esel általi szerzése gyakori s a jog megvehető. Az igazság keze csak azokat éri el, kiknek sem pénzük, sem barátjuk nincs; a hatalmasok büntetlenül maradnak. A tanulóok többet gondolnak a mulatságra, mint a tanulásra, s a polgárokon méltatlankodnak, főleg ros nyelvök s a nők könnyelműsége által. A tanárok kevés szigorral járnak el s a tanulóok egész nap ide s tova futkosnak. Vannak szolgálatra kész férfiak, kik a nőknek láb alatt levő férjüket elteszik az utból, stb.“

Ha tulzott is Aeneas Sylvius, alapalanul bizonyosan nem vádolta a bécsieket, előző: mert nem volt oka reájuk haragudni, másrészt hitelen föl van jegyezve egy nagy csata 1451-ről, mely a polgárok és tanulóok közt vivotott, melyben 7 tanuló elfogvatyn kicsibe mult, hogy le nem fejeztetett, s az egyetlen már készen volt a kivándorlásra, midőn a császár kézbejöt-tére kibékült a várossal.

Látjuk, mennyire hanyatlott a bécsiek által nem ok nélkül majdnem istenített Albert halála után az ő kedvencz városa, mely uralkodása alatt a történetirók bizonyossága szerit erkölcsiés és műveltség tekintetében tündökölt. És sok időbe került, míg Bécs a műveltségnek csak félig-meddig ismét azon fokára jutott, melyen Albert alatt állott.

Szalay József.

A tőkenövekedés törvénye.

(Vége.)

Eddig azon országokról szözlöttünk, melyeknél a középszerű gyűjtési vágy csekélyebb annál, a mennyit az értelem és józan megfontolás csak tűrhető biztonságú körülmények között is helyeselve. Most tehát azon másféle államokról kell szözlünk, melyeknél e gyűjtési vágy határozottan tulhaladja ezen mértéket. Európa virágzó államaiban bőven lehet találni teközlőkat; s a gazdálkodás és előrelátás rendes mértéke ezek némelyikében (és sehol inkább mint Angliában), szinte nem tekinthető valami magasnak azon osztálynál, mely csupán kézi munkája után él; — és mégis a társadalom igen nagyszámú egyeicéinél, t. i. a honoratiorok-, iparosok- és kereskedőknél, — mint a kinek a megtakarítás eszközeivel együtt inkább feltalálhatók a megtakarításra bíró indokok is, mint bármely más osztályoknál, — oly erős e gyűjtési hajlam, hogy a szem mindenfelé a gyorsan növekvő vagyonosodás jeleivel találkozik; s mindannyiszor bámulunk kell azon nagymennyiségű tőkét, mely beruházást keres, valahány-szor valami különös körülmény, mint pl. vasut-építés, vagy külföldi spekuláció valamely másik csatornába tereli azt, a midőn az egész összeg roppant nagysága láthatóvá lesz.

Számos oly körülmények léteznek, melyek, pl. Angliában, különös erőtl köleszőznek a tőkegyűjtési hajlamnak. Ilyen például az, ha hosszas ideig ment az ország a háborúk pusztításaitól; — és sokkal korábban megjövény azon korszak, mint másol, a midőn a tulajdon teljesen biztossá lett a katonai erőszak, vagy őnhatalmi zsarolásoktól; ez tartós, állandó, és mintegy örökségként apáról fiura szálló bizalmat idézett elő a tulajdonos kezéből másokra átruházott alapok biztosságában, — a mi a többi államok legnagyobb részében sokkal ujabb eredetű, és kevésbé van megszilárdulva. Azon geographiai okok, melyek inkább az ipart, mintsem a háborút tették Nagy-Britanniára nézve a hatalom és tekintély természetes forrásává, a legvallalkozóbb és erőlyes jellemeket szokatlan arányban terelték az ipar és kereskedelem felé, hogy t. i. e szükségek fedezése és ambiciójuk kielégítésére inkább a termelés és megtakarítás útján törekedjenek eljutni, mintsem a mások által termelt és megtakarítottak eltulajdonítása által. Sokat lehet köszönni ez ország czélszerűbb politikai institutióinak is, a melyek az egyéni csekélyes szabadság előtt nyitott tér által a személyes tevékenységet és önbizalmat kifejlesztették; míg a társulás és egyesülésnek adott szabadság a nagymérvű ipari vállalatok fejlődését segítette elő. Ugyan ezen intézmények más után a legközeledebb és hatalmasabbn rugót szolgáltatott a vagyongyűjtési vágnak is. A hűbériesség korábbi hanyatlása eltávolitván, vagy legalább nagyon megyőnygítvén az eredetileg kereskedő s azon többi más osztályok közötti különbséget, a kik megszokták megvetni azokat: egy oly politikai irányt juttatott érvényre, mely a vagyont tette a politikai befolyás valódi forrásává; és így a vagyonserzés, annak tényleges belértékén kívül, még egy mesterséges külértekel is növelte, midőn az így a hatalommal lett egyjelentésűvé. És minthogy az emberek nagy többségének szemében a hatalom adja a tekintélyt: a vagyon lett a személyes becsület és forrása, s az életben boldogulás jele és mértéke! A társadalom egyik osztályából a legközelebb felette állóba feljuthatni: ez képezi az angol középosztálybeliek életének főczélját, a vagyonserzés pedig e czél elérésének eszközeit; és minthogy az iparkodás nélküli vagyonosság képezte mindedig a társadalmi felsőbboszt azon fokát, mely azok felett áll, kik saját iparkodásuk folytán lettek gazdagokká: nemcsak annyit megtakarítani lett e nagyra-vadász czéljává, a mennyi elegendő jövedelmet ad, míg iletben vagynunk, hanem arra is elelendő, hogy a realizált nyereségből az üzlettel visszavonulva is, bőséiben élhesünk. Nagy mérvben segítségére volt Angliában ez oknak azon körülmény is, hogy a nép teljesen képtelen a személyes élvezetekre, — a mi mindazon országokat jellemzi, a melyek fölött átvonult a puritanizmus. Azonban habár egyfelől könnyebbé lett is a tőkegyűjtés a gyönyörök

iránti izlés hiánya által, másfelől sokkal inkább megnehezítettett az igen erős költelekezési hajlam által. Oly szoros összefüggés létezik a vagyon személyes következményei és külső jelei között, hogy a nagy költelekezési látszata iránti együgyű vágyakozás egészen a szenvedély erejével ragadja meg a nemzet egyes nagy osztályát, a mely pedig talán sokkal kevesebbet élvez abból a mit elkölte, mint bárki más a világon. E körülményeknek lehet tulajdonítani, hogy a valóságos gyűjtési vágy soha sem ért Angliában oly magasra, mint Hollandiában, a hol nem létezett azon vagyonos, de henyé osztály, mely példát adott volna a gondatlan költelekezésre; a kereskedelmi osztály pedig, — melynek kezében volt azon hatalom, a melyen a társadalmi befolyás alapzik mindenütt, — saját magára lévén hagyva, hogy saját életmódját és vagyonosságát mértékét megállapítsa, ennek szokásai tarakékosak és minden feltűnés nélküliek maradtak.

Angliában és Hollandiában tehát már régi idő óta, s Európa legtöbb más államaiban is, — melyek oly gyorsan követik Angliát ezen pályán, — jelenleg szinte nincs szükség a tőkegyűjtési vágnak, — hogy tevékenység legyen, — oly bő jutalomra, a minőt ez Ázsiában megkíván, hanem működésbe hozatalára elegendő ily alacsony kamatláb is, s mégis a tőkegyűjtés a helyett, hogy csökkenne, sokkal gyorsabban látszik most előhaladni, mint bármikor ezeltel; és a nagyobb termelés második feltétele, t. i. a tőke növekedése, semmi hajlatot nem mutat az apadásra. A termelés tehát, a mennyiben csak e feltételtől függ, kijelölhetlen határoki képes a növekedésre.

A tőkegyűjtés folyamata kétségkívül igen nagy mérvben akadályozva lenne, ha a tőke jövedelme még alábbra szállítatnék, mint jelenleg. Azonban miert kellene a tőke bármely nagyra növekedésének is ezt előidézni? E kérdés a termelés három kelleké közül még megfeteletlenül maradt utolsóra vezet bennünket. A termelés határai ugyanis nem állván valami szükségkénti összefüggésben a másik két tényezővel, t. i. a munka és tőke növekedésével: azon egyetlen tényező sajátjágitól kell azoknak függeniök, mely mennyiségére nézve eleitől fogva, s magában véve is korlátolt természetű: — t. i. a föld sajátságaitól.

Vázlatok Kelet-Indiából.

II.

Az Amber-völgy templomai és palotái.

Kelet-India regényes és történeti nevezetességű tájai közt nem utolsó helyen áll az Amber-völgy Radspatána államnak Dseypore nevű fejedelemségében. A Kalikhó (Fekete hegység) által képezett szűk szájkáivölgy egész hosszában bámulatos épületromokkal, templomok és paloták maradványaival van borítva, melyek egykor Amber városát, Dseypore fejedelemség nagyszéri székhelyét alkották.

Dseypore-ból, a tartomány mostani székhelyéről, igen szép út vezet a régi fővároshoz; az északkeleti kapun kell kimenni s csakhamar gyönyörű kertek és parkok közé jut az utazó, melyeknek virágokkal borított dzsífi árnyékos lugasokat képeznek az ut fölött. A Kalikhó hegylánc elágazásai egy ivet képeznek itt, melynek két végét Dseypore védsánczai kötik össze. Ily módon egy pompás völgy képződött, mely minden oldalról véde lévén a futóhomok behatása ellen, viruló ellenétét képez a táj kiaszott, sivár környezetével. E völgyet egy nullah vagyis hegyi zuhatag metszi keresztül, mely egy szűk nyíláson át kelet felé kiszabadulván, a síkságnban enyészik el. Dseypore egyik fejedelmének valamikor az a különös eszméje támadt, hogy e hegyi zuhatagot a kijárás elekesztése által fölőgja és a fogoly hegyi patakot gyönyörű tóvá alakítsa. E kis tó partjait csakhamar fényes paloták és tündéri kertek szegélyezték s egy másik radshah (fejedelem) a tő közepén levő szűk, nagy méretű palotát építtetett. De ugy látszik, hogy a mérték, ki e hegyi zuhatagot elzárta, nem jól számított, mert a tő felszine évről-évre emelkedett, ugy hogy a közelebb álló kerteket s később a kioszkokat és palotákat is elborította, s utóljára senki sem tudta hová fog még emelkedni a tó vize. A tő jelenleg valóban festői látványt

nyujt; félig romba dől paloták, félig vizzel telt oszlopos márványcsarnokok és a vadon tenyésző forróvívi növényzet oly tömkeleget képeznek ott, melyről alig alkothatunk magunknak megközelítő fogalmat. A víz azurkék felületének közepén a királyi palota emelkedik, összerepedezett magas tornyait szomoruan emelvén föl a pusztulás romhalmazából. Az első áradás óta senki sem lakott e helyen; a pompás kéjtanya egyetlen lakóit jelenleg óriási teke-nyős békák és krokodilok képezik. A mostani fejedelem, Ram Szing, bár értelmes és művelt ember, szigorúan megtiltotta e tó lakóinak üldözését. Nem mer azokra vadászni senki sem és így főleg a krokodilok bámulatosan elszaporodtak.

A hegység tulsó lejtőjén egy romladozó-félben levő kapu emelkedik, mely alatt szép műút vezet Amber külső körfalához. Innen fölfelé hatolva még egy kapun kell átmenni s az utazó Amber város területére érkezték. E régi város nagyszéri romjait Rousselet Lajos francia utazó érdekesen és terjedelmesen írta le s az alább következő adatokat és rajzokat mi is az ő munkájából vettük át. Az ut pár perczig erdőn kigyózik át, melyből kiérve egy forduló-nál a titkoszerű Amber-völgy tárul élénk hatalmas épületlabyrinthjával. Képzeliünk egy mély hegykanyat, melynek oldalai sürü bozóttal és cserjésekkel vannak benőve; a közepén egy erdőborította kup-alaku hegyecsucs egy márvány palotának szolgálatulpatul, oly ragyogó tündéries épületnek, a mely mellett Granada és Szevilla csodái elhalványulnak. E kuphegy körül egy hallgatag, elhagyott, kihalt város terül el, a melynek legkisebb házai is paloták — s az épületek közt egy sötét hullámu tó villan elő. Ilyen az Amber-völgy első benyomása, melyet a néző lelkére gyakorol. Hanem azt a különös érzést, mely a szemelőt pár percznyi utángondolás, elmerengés után fogja el, valóban lehetetlenég volna leírni; valami regényes, titkoszerű van e látványban; az ember önykénytelenül is azt kérdi magától, vajjon a mi előtte áll, nem az épületek közt egy sötét hullámu tó villan elő? E kérdés a termelés három kelleké közül még megfeteletlenül maradt utolsóra vezet bennünket. A termelés határai ugyanis nem állván valami szükségkénti összefüggésben a másik két tényezővel, t. i. a munka és tőke növekedésével: azon egyetlen tényező sajátjágitól kell azoknak függeniök, mely mennyiségére nézve eleitől fogva, s magában véve is korlátolt természetű: — t. i. a föld sajátságaitól.

Nem irhatjuk le bővebben a tündérváros minden szépségét: ahhoz ivekre terjedő térre volna szükségünk. A hegytetőről, honnan először pillantja meg a várost az utazó, hirtelen aláereszkedő keskeny ösvény vezet a Tal Kutora vagyis Szent-tó partjára, mely körökörül elragadóan szép kertekkel, távolabb márvány kéjlakokkal és palotákkal van szegélyezve. A város a tavon túl emelkedni kezdő hegyoldalon terül el s roppant területet borít be pompás keleti izlésű palotáival, templomaival és ivezett csarnokaival. Mindjárti a királyi palotát környező nagy terjedelmű kerttől jobbra emelkedik a J e s s - M u n d e r n e k nevezett ritka szép, emlékszerű pavillon, melynek földszinti bejárata előtt mör iveretű nagy előcsarnok van építve. Az épület falai fehér márványlapokkal vannak borítva s néhány művészileg kidolgozott földombormivű csoportoztat díszíti. Belseje három nagy teremre oszlik s boltozattal mozaikok és domborművek borítják. A mozaikok csiszolt kövekből, agátból, türkisekből, aranyozottkő-és üvegtörmelekből készülték s virág-és arabeszk-csoportokat képeznek. Alig lehet fogalmunk ama különös és nagyszéri hatásról, melyet ama termek látása idéz elő a szemelől lelkében, midőn a nap sugarai behatolván, az aranyászonok megtörnek s az ajtóka és ablakoké keretelt kristályvirágoktat megannyi gyémánt-szemek gyanánt csillogtatják. A Jess-Munder felső emelete csupán egy márvány-kioszkot képez, csucsán ama különös hosszukás alaku alacsony kupolával, mely annyira hasonlít egy csónak derekához. E felső rész három szép szobát foglal magában, melyek hasonlíthatatlanul gazdagabban vannak díszítve, mint az alsó termek. Egyik felöl finom márványrostélyazattal elzárt nagy ablakok nyílnak közvetlenül az alatt tártongó örvénybe, nagy terjedelmű, regényes kilátást nyujtva messze vidékre; a másik oldalon

* Albert királyunk mint német császár II-ik és mint osztrák hg. V-ik volt.

pedig szép erkély vagy inkább terrász van építve mely messze kinyúlik a kert gránátalma- és narancsfaiknak édes illatát lehelő lombjai közé. Szóval ez a legköltségteljes magány, melyet valaki valaha álmodhatott magának. „E kioszkot választottam lakásul” — írja Rousselet „azon öt-hat hétre, melyet Ambernek szándékoztam szentelni.” Ez az egy épület is némi fogalmat nyújthat e kihalt tündérváros többi épületeinek nagyszerűségéről.

Rousselet-nek több csinos pavillont mutatott itt-ott a királyi palota terjedelmes parkjában, melyek egykor a naucsíknak vagy bayadereknek (táncosnők) szolgáltak lakásul. Ez alkalommal utazónk megjegyzi, hogy Indiában mind a régi, mind a mostani fejedelmi udvaroknál nagy szerepe volt és van e csinos hindu táncosnőknak. Többnyire könnyű öltönyt viselnek s drága ékszereket hordanak és folytonosan ott járnak-kelnek a fejedelmi palota szobáiban, folyosóin és kertjeiben az udvartartást képező tarka népcsoport közt. Szóval kénytelen szabadságot élveznek minden tekintetben. Bemehetnek az uralkodóhoz is, oda telepednek trónja köré s ott fecsegnek és nevetgélnek minden tartózkodás nélkül. A bayaderek ruházat eme különös kiváltság igen hasznos egy hindu fejedelmi udvarnál, mert így legalább némileg kárpótolva van az uralkodó szép nejének teljes hiánya, kik rendszeren a Zenanahba (női termekbe) vannak bellebezve s főleg idegenek előtt még mutatniok sem szabad magukat.

S. L.

Egyveleg.

— **Foltok a napban.** A napban ez idő szerint kivételesen nagyszámú fekete foltot lehet észlelni, s pedig egyszerűen füstös üvegen át, teleskop segítségével nélkül. Denning W. F. bristolai csillagász azt mondja, hogy e sötét helyek 78,000 angol mérföldnyi területet foglalnak el a napban.

— **Papirhordók** gyártását találták fel pár hó előtt Washingtonban s most már több gyár kizárólag ily hordók készítésével foglalkozik Amerikában. A papirhordók már meglehetősen számmal forgalomba hozták a jóknak, ezélszerűeknek mondják. A papir, melyből a hordót készítik, számból készült, melyet ezelőtt Amerika nyugati részében nagy halmazokban szottak elégetni, miután nem tudták mire használni. A papir vastag és erősen megpréseltetik, mi által nagy szilárdságot nyer. Az ily papirból készült hordó hengeralaku, tartósabb a fahordónál s azonkívül csak fél akkora súlyal bír és hozzá még 20 százalékkal olcsóbb.

— **Iskolába járó feleségek.** Texasban (Észak-Amerika) egy iskolatörvény létezik, mely szerint a két nem ifjúsága hat és tizenéves év között kivétel nélkül köteles a nyilvános iskolák előadásait hallgatni, másúlnben büntetésben részesül. De mint-hogy Texasban nagyon korán házasodnak az emberek, e törvény sokszor igen neveltséggé válik. Így az iskolabiztos nemrég egy tizenhét éves nőtől, kit pénzbírságra ítéltek, mert nem látogatta az iskolákat, a következő sorokat kapta: „Nekem férjem van, kinek házáat vezetem, s gyermekem, kit ápolnom kell; mosok, főzök, dolgozom s nincs időm arra, hogy az iskolát látogassam. Kérem tehát önt, mentes föl a pénzbírság alul s egyáltalában a férjes nőnek adjon annyi szabadságot, hogy otthon teljesíthesse kötelességeit s ne legyenek kényserítve az iskolásként.”

— **A világot hajózza körül** a „Garibaldi” nevű olasz gőzös, mely nagy utjából október 29-én érkezett vissza Spezia kikötőjébe. Az említett fregatte, midőn utjára kelt, először afrikai és ázsiai kikötőket érintett, azután Japán és Khina vizeiben tartózkodott, innen pedig a Csendes-tengeren át San-Franciskóba vezetett. Innen az utazás délfelé ment Amerika nyugati partja hosszában, míg átkelve a Magelhaen-szoroson és az Atlanti-tengeren, Buenos-Ayresbe érkezett. Rio Janeirot érintve, Gibraltár

felé tartott a fregatte s Tangerben Marokko partján volt utolsó állomása. Innen egyenesen Speziába vezetett. Az utazás két évig tartott, s mint hírlék, sok tudományos és kereskedelmi politikai eredményt tud felmutatni. Az olasz király unokája, Tamás, genouai herceg, mint tengerészhadnagy szintén résztvevett az érdekes utban.

— **A föld összes vasuti hálózata.** 1874. júliusig az európai és 1873. december végig a tengeren túli száraz földön — az egész világon összesen 270,758 kilométer, vagy 36,400 mérföldnyi vasut állott a közlekedés szolgálatára. Ebből esik Európára 130,585 kilométer, Ázsiára 9741 kilométer, Afrikára 1802 kilom., Amerikára 126,343 kilométer, Ausztráliára 2287 kilométer. Vagyis részletezve: Európában: Belgium 3370 kilométerrel szerepel, Anglia 25,900, Holland 1871, Németország 24,789, Franciaország

Hindu bayader.

KELETINDIAI KÉPEK: „Jess Munder” kéjlak Amberben.

20,143, Svájc 1508, Ausztria-Magyarország 16,521, Dánia 910, Olaszország 6995, Spanyolország 5458, Portugál 842, Olaszország 963, Svédország 2410, európai Törökország 1834, európai Oroszország 17,073, Norvégia 486, Görögország 12. Ázsiában: ázsiai Törökország 274, Kaukasia 308, Keletindia 8869, Java 261, Japán 29. Afrikában: Egyiptom 1055, Algier 536, a Fokföld 102, Natal 3, Mauritius 106. A merikában: Egyesült-Államok 115,146, Kanada 5596, Mexikó 557, Honduras 90, Panama 76, Bolivar 30, Kuba 640, Jamaika 43, Venezuela 13, Guyana 96, Brazília 1206, Argentína 1225, Uruguay 90, Paraguay 72, Peru 488, Chilli 991. Ausztráliában: Új-Dél-Wales 652, Viktoria 708, Dél-Ausztrália 304, Queensland 381, Nyugat-Ausztrália 26, Tasmania 72, Új-Seeland 169, Tahiti 4. Az egész föld eddig kiépített összes vas-

uti hálózata mintegy 10 milliárd tallérnyi befektetést öszegget vett igénybe.

— **Iszonyú viharok** dühöngtek a mult napokban Angliában. E viharok jóval felülmúlták az 1866-iki vészeket, s a mit pusztításairól az angol lapok eddig közöltek, elég borzasztó. A Glasgowból Shangaiba menő „Chusan” nevű gőzös Skócia nyugati partjainál hajótörést szenvedett. A vihar oly erővel vágta e gőzöst egy sziklafokhoz, hogy a szor szoros értelmében kettévált derékon, mint egy dióhéj; az egyik rész fennakadt a sziklán, a másik rész visszahullott a tengerbe. Tizennégy ember veszett oda, a kapitány nejevel együtt. Az észak összes folyói megáradtak s a hajózást egy időre meg kellett szüntetni. Sheffield körül egy vándort óriási erővel kapott fel a vész a levegőbe s vágta a földhöz később; egy más egyént szintén felragadtott s Sheffield egyik házának ablakához csapta kegyetlenül. A rettenetes vihar záporosóval és hóval kezdődött.

— **Mac-Mahon családjáról.** Mint a „Sport” írja, a walesi herceg együtt vadászott Mac-Mahonnal Franciaországban; megjegyzi többi közt, hogy Mac-Mahon családjának egyik ága él még Angliában s a család fő lord Hartland nevet visel. A walesi herceg egyttal érdekes történetek beszélt el a francia köztársaság elnökének, mit ő (a walesi hg) Amerikában utaztakor hallott elmesélni. Azon időben, midőn Lafayette marquis vezényelte alatt egy része a fiatal francia nemességnek Amerikába ment, a „Laigle” fregatte, melyen utaztak, 2,500,000 frankot vitt fedélzetén oly célból, hogy Rochambeau gróf ez összegből csapatait fizesse. Az említett fregatte az angolok által a Delamare torlatáig üldözött, az aranyos tonnákat egy naszádba helyezték el, melyre néhány fiatal szállt, hogy azt védelmezzék. Az angol sereg egy szakasza s a francia nemesség között élnék ütközet fejtett ki, miáltal a fiatal nemesség közül egyik, Mac-Mahon Károly marquis, a mostani francia köztársaság elnökének nagybátyja, a ki Broglie, Lauzun Harcourt és Lamette tel a legénység egy részét képezte, az aranyal telt tonnákat egy zugrúpartnál a tengerbe süllyeszté. Tovább folytaták utjokat, miközben az ellenség is megszünt őket üldözni. Más nap az arany Mac-Mahon segítségével újra kihalászatot és ily módon el lehetett látni pénzrel a csapatokat.

— **Az angol postaközlő** 1873-ban 18,700 levél adatott fel minden czím nélkül, melyek közül 500-ban 350,000 ft értékű tárgyak találtak. A levélszekrényekben találtak körülbelül 60,000 db levelet, melyek a rozsz felragasztás következtében a levelektől elváltak. A postahivatalok száma jelenleg 12,370, a levélszekrényeké 21,580, a postai küldemények száma a lefolyt évben volt 1233 millió, naponként 3,806,000, óránként 280,000.

— **Az amerikai hírlapkiadók** jellemzésére a következő adomát közlik: A nemrég megholt Baker tábornok temetésén egy newyorki lap tudósítója, ki nem kapott már belépési jegyet, a kőményen keresztül jutott a halottas terembe, még pedig a lelkes közlebe. A lelkes imádkozott, s a tudósító papirtekercset fedezett föl a lelkes kalapjában. Ezt zsebe tenni és megszökni — egy pillanat műve volt. Ima után a lelkes föl akarja olvasni beszédét, kalapjába nyul, de ott hiült helyét lel a papirtekercsnek. Kénytelen rögtönzött beszédet tartani, mely azonban a jelenlevő államtisztviselők nagy bámulatára föltette silányul sikerült. Mily nagy azonban a pap meglepetése, midőn ellopott beszédét másnap szóra megtalálja — a „New-York Herald”-ban.

— **Egy angol kiszámította,** hogy ha az ember egy billióig akar számítani, arra — éjjelt is napallá téve, minden pihenés nélkül, egy perc alatt 60-at olvasva — 31,709 esztendő, 289 nap, 1 óra 46 perc, és 40 másodperc kivántatik. Ha már most egy billió talált kellene megszámítani, szükségletnek 31,710 ember; tallérját egy latjával véve ténne 312. 500,000 mázsat.

Budapest jótékony intézetei.

XX. A budapesti országos vakok-intézete.

A vakok, a természet e mostoha gyermekei, majdnem a legujabb időig a társadalomnak is mostoha gyermekei voltak. Minthogy a természet megfosztotta őket az életre legszükségesebb érzéktől: az emberek, a helyett, hogy segítségükre mentek volna, teljesen elhanyagolták őket; a társadalom, — mert teljesen hasznavehetetlen tagjainak tartotta, — neveltetésükre nem gondoskodott. A családban ugy a hogy felnőttek, s ha ebből kiléptek, a koldulásnál nem volt egyéb életmód számukra.

Franciaországban történtek az első lépések a vakok sorsának enyhítésére. Már a XIII. században szent Lajos francia király alapítványt tett 300 vak eltartására. De ez is csak alamizna volt, mely a közönséges koldusok közül a rangosabb koldusok közé emelte azt a néhány szerencsétlent, ki szerencsés volt e segélyzetek sorába fölvetteti. — A vakok gyógyításának egyedüli helyes módját: nevelés által kezdte adni az eszköz, hogy maguk emberiségéből vagy csekély támogatással megélhessenek. — Franciaországban is csak a mult század végén kezdődött meg. Ha ü Bálint miniszteri hivatalnokot illeti az érdem, hogy a francziák figyelmét e térre irányozta. Egy, zenében kitűnően jártas vak leányval való találkozására erős hitet ébresztett emberszerető lelkében a vakok taníthatósága s hasznavehetősége iránt. A vakok neveléséről tervet készített, s tervének kivételét egy magához fogadott vak gyermeknek kísérté meg. A siker hitét meggyőződéssé érlelte. Felolvasásokat tartott a vakok ügyéről s megnyerte neki a közönséget. A párisi jótékonyági társulat (société philantropique) segélyével 1784-ben fölláttá az első vakok-intézetét, melyben a vakok az irás, olvasás, számolás s egyéb tudományok mellett zenében s kézi munkákban is oktatást nyertek. Tanszereiket részint ő maga tervezte, részint a korábbi kísérleteket tökéletesíté. Ez intézetet 1791-ben az állam vette át, s jelenleg 200 vak tanítatik benne.

Franciaország példájára, hol ma már 16 intézet van a vakok számára, a mivel államokban siettek fölkarolni a vakok ügyeit. Angliában 27, Németországban 24, Észak-Amerikában 26 ily intézet van, melyeket részint az államok, részint jótékony társulatok állítottak s tartanak fenn.

A hazánkban levő egyetlenegy ily intézet 1825-ben veszi kezdetét. Kezdeményezője s továbbra is hathatós pártfogója József nádor volt. Őt a bécsi intézet igazgatója, Klein János nyerte meg ez ügynek, ki egy tanítónak képzett vak növendékét, Beitl e czéltől 1825-ben Pozsonyba küldötte. A nádor az országgyűlési rendek között gyűjtéseket kezdetett, s még ugyanazon évben egy három szobából álló szállást rendelt a kezdő intézet számára, melynek Beitl lett első igazgatója. Az intézet neves első növendékével vizsgát tétetett az országgyűlési rendek előtt, ily módon akarván érdeklődéseket fölbresztetni. Terve hihetőleg az volt, hogy az intézetnek országos költségen való föllállítását eszközöli ki, de midőn erre nem volt kilátása, a társadalmi térre fordult.

Az intézet jövő helyiségeit Pestet jelölte ki, s ügyeinek vezetésére 1826-ban a

pestmegyei alispán elnöktele alatt négy pestvárosi s négy pestmegyei tagból álló bizottságot nevezett ki, mely a helytartótanácsnak tartozott működéséről jelentést tenni. A vakok iskolája még ez évben Pestre helyeztetett át, s a bizottság nagy buzgalommal fogott a pénzgyűjtéshez. A király, I. Ferencz, 1000 frtot küld, a nádor két gyermek részére alapítványt tesz, s körleveleiben adakozásra szólítja a püspököket, káptalanokat, városokat, megyéket. 1831-ben a helytartótanács minden törvényhatóságot fölhí, hogy kebelében gyűjtéseket rendezzen. A fölszólításoknak meglett az eredménye. Többek között Baththány János gróf végrendeletében négyezer forintot hagyott. A növendékek száma ez évben már 13 volt.

1834-ben 28,776 forint volt az intézet vagyona, még mindig csekély arra, hogy az intézetnek saját házat szerezzenek. Előbb az üllői-uton, a Donner-féle házban, 1830 óta a kismező-utcai Szontagh-házban volt az intézet elhelyezve.

A bérházak czélszerűtlen tótát tapasztalván, a nádor s a bizottság erőiesen látnak a házszerezhöz. A nádor újra adakozásra fölhívó körleveleket küld szét országsszerte; Földváry Gábor, Pestmegye alispánja sorsjátékot rendez. Ennek jövedelméből veszik meg 1845-ben a király-és gyár-utca szögletén 35,000 v. forintért azon telket, melyben jelenleg is van az intézet helyisége. Az itt emelt első épület összedönté az 1838-ki árvíz. Szivrázó lehetett a Károly-kaszárnyába hurezolták az árvíz elől. Ismét bérházba kellett elhelyezni az intézetet, s újra kezdeni fölszerelését. A nádor, miután nem sikerült neki az 1839/40-i országgyűlésen országos segélyt eszközölni az építésre, ismét szétküldé adakozásra szólító körleveleit. A begyűlt pénzen s épület-anyagokból építettek föl azt a maig is fennálló diszes kétemetetes házat, melybe 1842-ben hurezokodtak be a vakok. Az alapítóke már ekkor 80,000 forint volt. 1848-ban a pozsonyi országgyűlésen István nádor, atyja törekvéséhez híven, megkísérté az állam szárnyai alá helyezni az intézetet, de sikertelenül. Midőn 1851-ben az állam akarta rátenni kezét, az átadástól vonakodó bizottmány társadalmi jellegűnek nyilvánítá; mire az új kormány fölhatalmazá a bizottmányt az intézet ügyeinek rovábbi vezetésére. E magát kiegészítő bizottmány gondjai alatt maradt az intézet egész a mult 1873-ik évig, midőn az állam átvette s a közoktatási miniszterium gondjai alá helyezé.

Az intézet alapja jelenleg, a ház beszárával együtt, mintegy fél millió forintra tehető. Fentartása évenként 32 ezer forintba kerül, mely összeg a 400 ezernyi pénzalap kamatjából s 10 ezer forint állami segélyből telik ki.

Tekintsünk be kissé a pesti vakok intézetébe. Már az udvaron s a széles folyosókon és lépcsőkön szembe tűnik az a rend és tisztaság, melyet az épületben mindenütt föltalálunk. Épen delután van, a zenetanulás és kézimunka ideje. Egy nagyoeska teremben 15—20 fiu játsza együtt hegedűn azt a darabot, melyet a zenetanító a zongorán ver előttük. Már bizonyosan többször gyakorolták, mert a darab elég jól megy. A mint a vonót húzzák, olyan egyformán mozognak kezeik, mintha egymás

mozdulatát is szemmel kísérik. Pedig de-hogy kísérik. Ő nálok a szem nem a világosság és látás ajtaja, hanem az örök sötétség zára. Lehetetlen mélyen el nem szomorodni a szemlélőnek látásukon. Az óra végével bizonytalan, tapogatózó léptekkel viszik hangszereiket a szekrény felé, melybe azokat egyik ügyesebb társuk sorban beagatja. Egy másik szobában a leány növendékek kötnék, horgolnak. Egy harmadikban köröskörül a fal mellett fiuk ülnek, s mesterök vezetése mellett kosárfonással foglalkoznak. Vesszőből készítenek fás-és ruháskosarokat. Ujjaik ügyesen ráállnak a munkára; van olyan, ki a vonókéssel maga faragja meg a kosár aljához szükséges fadarabot.

Az intézet egyik tanára szíves bemutatni valamit a tulajdonképeni iskolai tanítástól. Egy fatáblát, melyből az abc betűi erősen kidomborodnak, odahelyez egy 6—7 éves leány elébe. Ez még egészen kezdő, de már meg tudja keresni az i-t, meg az u-t s ó-t. Apróra összetapogatja ujjaival a betűk hosszát, s elélet s jóleső mosoly ül ajkára, mikor valamelyik ismerőst ki zöttük föltalálta. »Látod — mondja neki tanítója, miközben kezét egy új betűhöz vezet, — ezen betű alakja ilyen s ilyen.« Dehogy látja; hanem így szottak velők beszélni szegényekkel. Amott egy nagyobb fiu már a kisebb alaku betűket is megismeri egy harmadik pedig, a mint ujait egy negyedrét könyv kidomborodó betűsorain végighuzogatja, folyékonyan olvas valami elbeszélést. Egy másik földgömb elé áll, melyen a szárazföld a különböző magassági arányok szerint domborodik ki, s tapogatva megmutogatja rajta sorban az öt földrészt. A nagyobbak irni is tudnak, s néhány ebbeli ügyességét is bemutatja. Természetes, hogy szabadon, mint mi, nem képesek irni, mert így irásuk zavaros és összevissza kuszált lenne. E czéla ugynevezett írógépet használnak. A papíra sárgaré zonalzó-féltet tesznek, melynek két vége egy négyszögű ráma rovátkába illik. A vonalzó hálószerű, t. i. hosszukás négyszög alaku kivágások vannak benne, melyeket csak vékony rézfal választ el egymástól. Ezekbe a négyszögű hálószemekbe írja a vak betűit, melyek így egyenes sorban követik egymást. Az első sor készen levén, az alább következő rovátkába helyezi át a vonalzózt és így tovább. Az így előállott betűk, a sajátos írószer következtében láthatók is, meg ki is domborodnak, e szerint ugy a vakokkal, mint a látókkal való közlekedés eszközeitől szolgálhatnak. A vakok mind olvasásban, mind írásban az abécze nagy betűit használják, mint a melyek tapintás által jobban megkülönböztethetők.

Egyszerre csak a esengettyű szavára elhagyják a dolgozó- és tantermeteket, s az ismert lépcsőkön párosával haladnak az étterembe. Ozsonnájuk egy darab fehér kenyér s gyümölcs. Jó étvágygyal, tréffalkozva esznek, s csoportjuk valamely derültebb képet ad, mint egyébkor. Ozsonna végeztével néhányan a tornaterembe mennek, s bemutatják ebbeli, a látókéval is versenyezhető ügyességeket.

A tanítást illetőleg a növendékek három osztályba vannak beosztva, melyekben az elemi iskolák tantárgyai tanítatnak. Tankönyvek nincsenek, legfőlebb egy pár olvasókönyv, s az ismeretek csupán a tanító magyarázata által közöltetnek s vésetnek

az emlékezetbe. Felsőbb tanfolyam nincs, s a képzésben a nagyobb súly a zenére s kézimunkák tanítására van fektetve. A tanszerek meglehetősen hiányosak. Tökéletesebb s több dombormappára s földgömbre, több olvasókönyvre lenne szükség. A természetrajzi gyűjtemény alig egy pár darabból áll. — Az igazgató, jelenleg dr. Mihályik Szidor, — kinek a Vakokról írt s 1870-ben megjelent munkájából merítettük adataink egy részét, — s két rendes tanító benn laknak az intézetben, a többi tanítók a városról járnak be.

A növendékek létszáma jelenleg 58, kik a miniszteriumhoz benyújtott s szegénységi bizonyítványonnyal ellátott folyamódvány alapján ingyenesen vétetnek föl, s 6 évig tartanak az intézetben. A helyiség e számhoz mérve elég tágas, de szakértők véleménye szerint nem alkalmas e célra. Az az örökös zűrej, mely a király-utczán végigvonul, folytonos rezgésben tartja a vakok ugris igen gyöngye idegeit; az a tisztátalan levegő, mely a nagy házak közt megszurol, épen nem hat fűtőleg a különben is gyenge, beteges vakokra.

Ime ennyi az röviden, mi hazánkban a vakok sorsának enyhítésére történt. Mind összevéve is igen csekély ahoz képest, a mi a mivelt külföldön történik.

Mindenekelőtt nagy hiány nálunk az, hogy vakjainknak csak egy nagyon kis töredéke részesül oktatásban. Magyarországon a legutóbbi népszámlálás adatai szerint 20,000-re lehet tenni a vakok számát, s ezek közül évenként csak mintegy 60 nyer oktatást, tehát — Mihályik számítása szerint — alig egy huszadrésze a tanköteles korban levő vakoknak. Száz vak között csak öt lehet oly szerencsés, hogy előtte egy kis szellemi világ táruljon föl, s előkészítessék valami kenyérkereseti pályára; a többi kilencvenöt a föld terhétől nő föl. — A második hiány az, hogy az intézetből kikérültek többé semmi közgondozásban nem részesülnek. Statisztikai kimutatók s a vakügygyel foglalkozó szakemberek véleménye szerint a legtöbb vak, ha képzésben részesült is, sohasem tud magától megélni, s mindig rászorul némi mértékben embertársai segélyére. Ez a segélyadás hiányzik még nálunk. A pesti intézetből kikérült vak, ha visszamegy szülőföldére, mesterségét ott-hon nem folytathatja. Műhelye föl nem veszik, mert restelnek vele bajlódni; ő maga nem nyithat műhelyt, még ha pénze volna is rá, de legtöbb esetben ez sincs, minthogy a vakok általában a népesség legszegényebb osztályából valók. Egy magában, épszeműnek feltűnése nélkül munkájában nem boldogulhat. Így történik, hogy ezek is, mint tanulatlan társaik koldusokká lesznek.

A külföldön sokkal nagyobb a vakok intézeteinek száma, s így kevesebben nőnek föl egészen tanulatlanul. Sőt legújabbán Párisban lépéseket tettek a vakok tanításának általánosítására; úgy hogy azokat, kik a vakok intézeteibe be nem juthatnak, ugynevezett v e g y e s i k o l á k b a küldik, melyekben a vakok azépszeműekkel együtt a tanítóknak csak kevés különös fáradsága mellett is, legalább hallásból sokat tanulnak, s nem maradnak minden képzés nélkül. Bécsben a praeparandisták kötelezve vannak a vakok intézetét látogatni, hogy állomásaikon a vak gyermekek oktatását is megkezdhesék. Hasonló intézkedéseket

nálunk is könnyen be lehetne hozni, mely esetben a központi vakok-intézete csak a tehetségesebb vakok felsőbb kiképezetési iskolájává lenne.

Az említett második hiányon különböző módokon segítenek a külföldön. Ezek között leginkább figyelemreméltó az angol-amerikai és a szász rendszer. A mi az elsőt illeti, a vakok iskoláival nagy közös műhelyek vannak összeköttetésben, melyekben a felnőtt vakok munkát s megfelelő díjazást kapnak. Ide csak dolgozni járnak be, lakásukról s ételmezésükről maguk gondoskodnak; azonban erkölcsi tekintetben az igazgatóság szigorúan fölügyel rájuk. — A szász rendszer szerint az intézetből kikérülők vakokat kisebb csoportban, hármat-négyet együtt, kiad az igazgatóság falvakra szegény családokhoz; az ellátja őket műszerekkel s nyersanyag-készítményeikkel beszedi, eladatja s a munka jövedelmét számukra megküldi. A központi intézet igazgatója évenként többször meglátogatja e vak-telepeket s mind ő, mind az illető falu lelkésze s hivatalnokai törvényrendelete szerint, fölügyelnek erkölcsi magukviselésére. Természetes, hogy e rendszerek mindegyike némi segélyzettel jár, úgy hogy az állam vagy jótékony társulatok a fölött és munkás vakok gondozására is nem csekély összegeket fordítanak.

Ugy halljuk, a miniszteriumban folyó munkálatok a hazai vakok ügyének rendszeres átalakítására. De ez ügy oly természetű, hogy pusztán állami bürokratikus intézkedések a kívánt eredményre nem vezethetnek. Szükséges, hogy az a társadalmi érdeklődés s jótékonyági buzgó-ság, mely a vakok intézeteinek kezdeményezésekor hazánkban nyilvánult, ajelen átalakítás korszakában újra föléledjen, s meghozza áldozatait a szegény vakok ügyének.

Komáromy Lajos.

A müncheni városház pinczéje.

München, 1874. október.

Ez év augusztus havának első napján volt, hogy a bajor főváros is büszkén csatlakozott — városházi pinczéjéhez („Rathskellerével”) a nagyobb német városokhoz. A tiszta goth stylen épült új városház, mely az új Münchennek egyik dísz és büszkesége, már befejezéséhez közelgett, mikor a városi tanács bölcs határozata egyhangulag kimondotta, hogy München semmi tekintetben sem akar elmaradni Berlin-től, Boroszlótól, Liposéltől és Brémától. Pedig az imént említett városok békés polgárai hatóságai védnökké és felügyelő alatti iszszák a szőlő-nektárját és az árpa levét.

Ez a müncheni „Rathskeller” keletkezésének rövid története.

Most hát, ez év augusztus havának első napja óta — ekkor volt a pincze ünnepélyes megnyitása — a müncheniek a bort is felsőbb-ségi fölügyelet alatt élvezhetik. A sörös kancsókat már régóta állami intézkedésből s gondoskodásból hajtogatják az — udvari sörházban. Ki ne hallott volna-e müncheni különlegességről, a hol München minden osztálya képviselve van, a minisztertől kezdve, egész a „Droschke”-kocsisig? Ezt a különlegességet az „udvari” sörház elnevezése annyiban megilleti, a meny nyiben „helyiségi” nagobbára az — udvaron vannak. Itt csak is állva ürritheti ki a söröző a kancsóját, mert pad csak igen kevés van. A ki pedig a szomszját tényleg el akarja oltani, annak saját becses személyében kell a csapoló hordóhoz fáradsnia, mert ez „udvari” sörházban nem tudják a görög mythológiát és nem ismerik a hébi intézményt. Szóval: München e különlegessége a lehető legkényelmetlenebb, hanem a müncheniek azt mondják, hogy épen e ezért különlegesség. Meglehet; de az is igaz, hogy nagyobb kényelem mellett jobban lehetne a

„legjobb bajor sört” — mert ezt az udvari sörházban mérik — élvezni.

Általánosan el van terjedve a nézet, hogy a bajorok kiválóan sörivő nép, sőt azt is mondják, hogy a régi városházát, egy építészeti műemléket a 15-dik századból, le akarták rombolni azért, mert a bolthajtása alatt nem mehet át a — sörös hordókkal megrakott szekér. Igaz, a bajorok szorgalmas fogyasztói az árpa levének, csak hogy e mellett a bort sem vetik meg, és mióta a városház pinczéje, a hol a boré az elsőség, megnyitott — azóta a sörnek hatalmas vetélytársa támadt a szőlő-nevben. A „Rathskeller” müncheni tartózkodásom alatt legalább mindig telve láttam.

A müncheni új városház, mint említém, tiszta goth stylen, Hauberisser gráci építész terve után van építve. A pinczét szintén az említettem építész terve után építék. A falak mulatató falfestményeit Wagner passzau festő készíté.

A pinczehelyiségekbe tizenhét lépés vezet. A vaslépcsőzet egyik oldalán a bajor-országos, másik oldalán a városi zászló leng. A pincze két tereméből áll. A lépcsőzethez közvetlen eső első kisebb terem a sörfogasztóké; hanem bizony itt is nagyobbára csak bort isznak. A második, nagyobb terem a borozóké. Körülbelül 300-főle bor közül válogathat itt a borkedvelő s a hány a bor, annyiféle az ár. A legolcsóbb, egy litert (valamivel több egy iteznél) tartalmazó palack ár 24 ezüst kr. (40 osztrák kr.), a legdrágább: a „Rajna királya” 30 frt egy palack. Képviselve vannak itt Németország, Franciaország, Spanyolhon, Italia és Görögország borai, sőt a török, ázsiai, ausztráliai és afrikai szőlőnedvek közül is nem egy. Csak a magyar borokat nem élvezhetik a müncheniek.

A pinczehelyiségek falait tréfiás festmények tarkítják, s a ki mind végig akarja olvasni azokat a mulatató verseket, a melyek e festmények aláírásaitul szolgálnak, az ugyan — maga sem fogja tudni, miként? — tisztességes borivóvá fog válni. Mindjárt a lépcsőháznak van négy boltve, a melyeknek falai egytől-egyig be vannak festve a bor- és sör-ivás dícsőítésére és a mértéktelenség ostromozására vonatkozó humorisztikus jelenetekkel.

A lépcsőház első boltvén a pincze szellemei láthatók; az aláírás figyelmezteti a belépőt, hogy csak jó kedélyét hozza be magával, a gondjait hagyja künn. A második boltvén Bacchus és Gambrius-istenek, mint ily szövetségeseikhez illik, egymásnak békésen kezét nyujtanak; a verses aláírás azt tartja, hogy: „istenek lakában — kellemes világ van.” A harmadik boltvén festménye a mértéktelenségből származó bajok symboluma; egy lovag bort tölt egy szörny torkába. Ezzel szemközt a falon egy csinos „fehérszemély,” vele szemközt egy kevesebb csinos, de hegyke diák látható:

„Edite, bibite collegiales,
Post multa saecula poeula nulla” —

kiáltja a diák, emlékeztetvén társait, hogy minden órájuknak irtítsék ki a kancsóját. A negyedik boltvén egy Xantippét ábrázol, a ki férjeért a korcsmába megy s ugyan csak de-rekasan prédikál neki a jó férjek kötelességéről: „Ne hagyj sokára, hitvesed magára.” A lépcsőház falain láthatók még a „Katzenjammer” különféle fokai és a részegség stádiumai, ez utóbbiak majomphysiomiákon.

Az első teremben a sörre vonatkozólag negyvenhat festmény van. Lehetetlen mind valamennyit elősorolnom, azért csak a legtalálabbakat említem meg.

Az első festményen Indra, az „örög isten” egy „kortyra” 30 folyomat hajt föl. Az aláírás — méltán — hősi tett gyanánt említi föl ezt. Egy másik kép Ceres istennőt ábrázolja a sör főzéséhez szükséges terményekkel; egy harmadik Agyr-t, a mint isteni vendégeit sörrel megvendégeli; egy negyedik Osirist, a mint Kr. e. 2000 évvel Peluzium-ban az első sör főzi. Az aláírás dícsőíti Osirist, mint az egyiptomi nép jóltevőjét. Egy ehhez közel levő festmény azt a jelenetet ábrázolja, a mint Izis istennő Gambrius-t a sörfőzésre oktatja. Tragikomikus a többi közt az a festmény, a mely a jelenetet ábrázolja, a midőn a legyőzött cimberok sörös kancsókat Augusztus császárnak adják át. Aly Muhamed utódja megtiltja a muzulmánoknak a sörivást; a verses aláírás szerzője persze

hogy áldja az eget, a mért nem töröknek születtett. Luther a worms kihallgatás után a braunschweigi hercegtől két palack sört kap:

„Zwo Flaschen Bier für den Sued beim Verhör?
Mein Lieber Doktor was wollte mehr?
Da kannte mit dein Kehl netzen,
So dir ward trocken vor lauter Schwezen“.

(Két palack sör a kihallgatási beszédért? Doktor ur, mit kívánsz még? Megnevésitheted torkodat, a melyet megszáritott a sok beszéd.)

Ismét egy másik festményen Wallenstein látjuk, a mint halála előtt közvetlen — ez lett volna utolsó kívánsága! — fehér sörért ír; majd a rottenburgi polgármesterhez van szerencsénk, a mint egy óriási sörös kancsó kiívása által — a fogadás ez volt — megmenni a várost. Ezzel szemközt látható az a jelenet, a mint a jámbor Vilmos (bajor herceg) a müncheni udvari sörházat alapítja. Nem messze ez utóbbi festménytől a müncheni újabb történetből vett motívumok, pl. egy „Radiweib”, retekáruló asszony, szintén müncheni különlegesség.

A borteremben hetvenkét festmény látható a falakon, ezeknek azonban még nem akadt költője s most még nélkülözik az aláírásokat. A képek azonban szintén érdekesek. Az első festményen bibliai alakok vannak: Noé egy óriási szőlőtővel, Loth két leányával, Melchizedek Ábrahámnak bort áldozván, Jozua a zsidók közt szőlőföldet osztván ki és Salamon a bort dícsőitvén. Egy másik festmény a görög történetnek van szánya: Diogenes a hordóban, Sokrates a méregserleggel, Zeus Juno által megvendégtetvén, Circe Odysseust és bajtársait borral megvendégelvén, Zeuxis festő, a ki a szőlőfürtöket tudvalevőleg oly természetihven festé, hogy a madarak csipkedni kezdék. A harmadik festménynek a római történet szolgáltatt motívumokat: Lucullus a lakománál, Probus római császár a szorgalmas szőlőművelő stb. Ismét egy másik festményen: Tell Vilmos; egy ulmi korcsmáros ég-re földre esküdözvén, hogy az ő borai nem hamisítottak, hanem a háta mögött álló sátn kárörvendő mosolyog; egy szultán, a kinek rabszolgái tojait nyujt; VIII. Henrik angol király, a ki csak champagnéit ivott; Petraximenes, bibornok, a ki első ültetett szőlőt Spanyolországban. És így tovább.

A terem hátterének falán két nagy festmény látható, az egyik a kánaánai mennyegzőt, a másik azt a jelenetet ábrázolja, a mikor egy német császár koronázása alkalmával a közkutakból bor foly.

A pincze belső berendezése szintén styleru s a barna faszekérek is vannak komikus faragások. Az ablakok is igen érdekesek; a bor-terem középső ablaka például tánczó palackok bálját ábrázolja. A világitást harmincz goth csillár eszközli.

Általában a müncheni új „Rathskeller” oly különlegesség, a mely érdemes a megtekintésre.

Ujvári Béla.

A hétről.

☉ Megkaptuk az első havat. E hét esőtörtökén reggel permeteg ködalkjában kezdett szitálni, míg később már hatalmas pelyhekben indult meg s szállott egészen estig, fejér réteggel borítván be a háztetőket és a Duna jobbpartján emelkedő magaslatokat.

Meg vagyunk már tehát intve, hogy jön a tél s azzal az inség, a nyomor, kivált a főváros szegényebb néprétegei között. A főváros azonban most az egyszer e megintés nélkül is gondolt e mindenesetre beköszöntendő körülményekkel s bár oly proletariatusa, mint Londonnak, vagy Európá más fővárosainak, hálisstennek, nincs meg, — azért mégis sok itt az ember, a ki éhezik és fázik s nem tudja, mikép küzdjön az elveszés ellen?

A főváros képviselői köreiben tehát már több ideje foglalkoznak oly tervekkel, melyeknek szerzője a fenyegető nyomornak ha nem is teljes eltörlése, hanem legalább enyhítése lenne. Ilyenek a népkonyhák, melyeknek terveit ki-küldött bizottságok megbeszéltek már s előterjesztéseik közelebb a tanács és a közgyűlés elé kerülnek. E tervek szerint öt ilyen népkonyha lenne fölállítandó, hol a szegény ember

tíz krajczárért egy adag meleg ételt kapna. Ez adag étel áll egy tányér levesből, hat lat husból, egy tányér főzelékből és hat lat kenyérből. Az étkezés maga a népkonyha helyiségében történik, azonban a szemérmesebb szegények kedveért megengedtetik, hogy saját edényeikben elvihessék az ételt. Az oly szegényeket, a kiknek még ez a tíz krajczár sincs meg, a fővárostól, mely őket különben pénzzel szokta segélyezni, ezen a télen alkalmasint bárczákat, utalványokat fognak kapni, melyekért ételt kapnak.

Egy-egy ily népkonyha 2000 ftba kerül s a szükséges 10,000 ft nemeselekk emberbarátok adakozásából lesz előteremtendő.

Azonfölül nagymérvű inséges munkálatok is tervezettek, sőt részben már foganatban is vannak. Ilyen pl. a városligeti tó mélyebbre ásátása s a városliget új ültetményei, továbbá a budai és pesti indóházakat összekötendő vasút földmunkálatai, végre egy nagyszerű régibb terv, melynek célja nemcsak az inségesek segélyezése lenn, de azt is eredményezné, hogy a főváros egyik legnagyobb kalamitása, az ivóvíz-inség megszűnjék. E terv szerint a Pest mellett elfolyó Rákos pataka lenne szabályozandó s forrásvíze egy nagy viztartóban fölfogandó, mely viztartó 125—150 holdnyi területet foglalna el.

Ily tervekkel szemben a minden télen fenyegető inség mindenesetre kevésbé ijesztő szinben tűnik föl.

Irodalom és művészet.

— A Franklin-Társulat gazdag könyvkiadói raktárából mintegy 400 kötetből álló könyvsorozatot állított össze oly közérdekű, hasznos, mulatató és tudományos művekből, melyek nagyobb mennyiségben nyomattak vagy régibb kiadásúak, s a melyeket a kiadó-társulat most rendkívül leszállított áron bocsát az olvasó-közönség rendelkezésére. Ki e jegyzékben elősorolt munkák közül legalább 10 forint áru könyvet megrendel, azok bolti árának csak felét (5 frt) fizeti, a ki pedig 30 forintért rendel, a bolti árnak csak egy harmadát (10 frt.) fizeti; s ugyanezen kedvezmény-árakban részesülnek, a kik az említett összegeken felül rendelnek meg könyveket, t. i. 10—30 frting fele áron, 30 frton felül egy harmadát s Kovács szerencsésen és sikerrel küzdött meg mindvégig a szerep nehézségeivel, s Othellót egész drámai tartalmasságában mutatta be. Korábbi szerepeiben is mindig kitűnt, hogy egy határozott alak következetes előállítására törekszik. Ha szavaltába több sulyt igyekszik vevetni, s hangjának modulációit változtatásból teszi, nem fog hiányozni okos ábrázolásból a hatás ama része sem, mely első két fölléptekor jóformán hiányzott. — Két kis újdonságot is láttunk a mult héten. Egyik cime: „Mia a jelszó?” s Garand után francziából van fordítva. Alapötlete jó, de nem valami leleményes kidolgozása. A másik cime: „A véletlen” s egy olasz novella után Varga János írta. Hiday Kálmán nevű ügyvéd a darab hőse, ki egy kicsit lomha fiatal ember, hanem a véletlen egyszerű betoppant hozza, még pedig egy szép özvegy képeben, kit aztán nőül is vesz. Ez az özvegy az esti órákban jelenik meg nála, míg ő alszik. A rendőrök üldözik, mint a magyar emigráció titkos megbízottját, noha e megbízott a nőnek egy barátja. A rendőrök elől egy házba fut, onnan pedig Hiday szobájába, s ott az ő nevének adja ki magát a rendőrök előtt. A fölébredő Hiday természetesen hogy meg van lepette, mikor feleséget talál szobájában, de megértve a nő szorongott helyzetét, védelmet nyujt annak, aztán bele szeret s nőül kéri. Baj, hogy a darabnak nincs bizonyodása s úgy foly, mint egy kis elbeszélés, pedig a szinpad a nagyobb elevenség nevében mindig kíván egy kis bonyodalmat. — Péntekre Rákosi Jenőnek „A szerelem iskolája” című szinműve volt kitézve.

ságos fejedelmeknek az Öreg és Ifjú Rákotzi Györgynek Fő Méhész Mestere Horhi Miklós mint rendszerint való hivataltat egész Életének folyásában Nagy-Váradon lakában Tiszte szerint 37. Esztendeig követte.” Dr. Rodiczky Jenő e könyvön kívül még 20 munkát emlit, az utolsót 1816-ból.

— „Az országos közélettanodai tanáregylet közlönyé”-ből mely ezúttal a nagy szüniöt kivéve minden hó 1. és 14-én jelenik meg, megkaptuk a nyolczadik évfolyam 1. és 2. számát. Szerkeszti Névy László. Tartalma: „Az orsz. közélet. tanáregylet tagjaihoz”, Névy Lászlótól. „A phil. tudományok tanítása a középiskolában”, Bihari Pétertől. „A reáliskola tanárok képzéséről”, Felsmantól. „A mértán és a mértani rajzolás tanítása közélettanodánkban”, Porszásztól. Továbbá az „Egyleti élet” rovatában a közgyűlés jegyzőkönyve, a választmány üléséről, stb., végül „Vegyések” és „Rendelekek tára.”

— A „Jogtudományi Közölyny” az igazságügy-miniszter által a képviselőház elé terjesztett büntetőtörvényjavaslat szövegét, a mely egy vaskos kötetre terjed, külön mellékletkép adja előfizetőinek.

— A „Szabad Polgár” című győri ellenzéki politikai lap szerkesztését Czizány Gyula vette át az előbbi szerkesztőtől Kis Sándortól, a ki megyei árvászeki ülnökké választatván, visszalépett a szerkesztéstől.

— Kolozsvárt megjelent az erdélyi gazdasági egylet kiadásában „Az erdélyi gazdák f. év okt. 1—4-én Déván tartott harmadik vándorgyűlésének jegyzőkönyve,” összeállítá 144 lapon Gamauf Vilmos, vándorgyűlési titkár.

— Pályázati eredmény. A természetudományi társulat két pályadíjat tüzött ki, melynek beküldési határideje okt. 31-én telt le. Az állattani pályázatra, mely a folyami rák leírására vonatkozik, két mű érkezett. Egyik jellegű: „Változók a tünnemények,” a másik pedig Linné egy mondata. A növényntani pályázatra csak egy mű érkezett „Vita brevis, ars longa” jellegűvel.

— Színházak. E. Kovács Gyula e hó 9-én lépett föl utolszor, mint „Othello” s e nehéz szerep sikerült neki legjobban. Egyhangu szavaltá modora, melynek oka organuma erősségében rejlik, kezdetben most is akadályozta, s e szerep első részének ártalmára is szolgált, de mihelyt Othello szenvedélyei forrongani kezdenek, Kovács annyi erővel játszott s annyi tűz után előadásában, hogy Othello alakja egymásután kezdett mind határozottabban kibontakozni. A 3-ik felvonásban, midőn Jagó a föltéknység lángját szítja keblében, oly szépen játszta e nagy jelenet, hogy a közönség a legzajosabban ötször tapsolta ki. A tetezés nyilatkozatai később is megjutalt s Kovács szerencsésen és sikerrel küzdött meg mindvégig a szerep nehézségeivel, s Othellót egész drámai tartalmasságában mutatta be. Korábbi szerepeiben is mindig kitűnt, hogy egy határozott alak következetes előállítására törekszik. Ha szavaltába több sulyt igyekszik vevetni, s hangjának modulációit változtatásból teszi, nem fog hiányozni okos ábrázolásból a hatás ama része sem, mely első két fölléptekor jóformán hiányzott. — Két kis újdonságot is láttunk a mult héten. Egyik cime: „Mia a jelszó?” s Garand után francziából van fordítva. Alapötlete jó, de nem valami leleményes kidolgozása. A másik cime: „A véletlen” s egy olasz novella után Varga János írta. Hiday Kálmán nevű ügyvéd a darab hőse, ki egy kicsit lomha fiatal ember, hanem a véletlen egyszerű betoppant hozza, még pedig egy szép özvegy képeben, kit aztán nőül is vesz. Ez az özvegy az esti órákban jelenik meg nála, míg ő alszik. A rendőrök üldözik, mint a magyar emigráció titkos megbízottját, noha e megbízott a nőnek egy barátja. A rendőrök elől egy házba fut, onnan pedig Hiday szobájába, s ott az ő nevének adja ki magát a rendőrök előtt. A fölébredő Hiday természetesen hogy meg van lepette, mikor feleséget talál szobájában, de megértve a nő szorongott helyzetét, védelmet nyujt annak, aztán bele szeret s nőül kéri. Baj, hogy a darabnak nincs bizonyodása s úgy foly, mint egy kis elbeszélés, pedig a szinpad a nagyobb elevenség nevében mindig kíván egy kis bonyodalmat. — Péntekre Rákosi Jenőnek „A szerelem iskolája” című szinműve volt kitézve.

Közintézetek, egyletek.

A magyar tud. akadémia nov. 9-iki ülése a szaktudományoké volt. Először a földtani kutatókban fardhatlan Hantken Miksa a déli Bakony földtani viszonyait ismertette, főleg a nummulit-rétegek minőségét. Emelte, hogy a földtani társulat figyelmeztetése a kormányt először az ajkai szenttelepek fontosságára, s ime ott ma már virágzó bányászati telepek vannak, s a bányák havi termése hatvan-nyolcvanezer mázsa kőszénre tehető. Az urkúti határba is bukkant Hantken, nyári kirándulása közben, fontos szénképződményekre. Értekezése után dr. Szabó József mutatta be Scherffel Aurél felkai gyógyszerész pontos vegyelemzését a tátrafüredi Castor és Pollux ásványforrásokról, melyekben sok a szabad szén-sav és vas, minélfogva „aczelforrások“-nak tekinthetők s mindama bajok ellen igen hatékonyak, melyeknek gyógyszerre a vas. Schenkel Guidó egy nagy szorgalommal készített csillagászati értékesítést mutatott meg, melyben Schulhoff Lipót hazánkfia, ki magyar csillagda hiányában Bécsben dolgozik, különféle észleletek alapján két üstökös végleges pályáját számította ki.

A természettudományi társulat népszerű felolvasó estélyei e hó 7-én kezdődtek meg a vegytani intézet termében, hol számosan jelentek meg. Thán Károly ismertette igen érdekesen a jégképződés feltételeit, s aztán a mesterséges jégkészítést. Mindez sokféle mutatvány illusztrációja mellett történt, melyek igen tanulságossá tették az előadást.

Egyház és iskola.

A budapesti egyetem hittudományi karánál az ó-szövetségi szentirat tanulmányok tanáskézre dr. Berger János esztergom-főgyeházyei áldozár, a papnövekedési hittanár, nyilvános rendes tanárrá nevezett ki. Az elhunyt Polgár Mihály emlékét a dunamelléki ref. egyházkerület közgyűlése gyászisteni tisztelettel ülte meg e hó 12-én a pesti ref. templomban. A szép számmal egybegyűlt közönségnek Pap Károly sziget-szt.-miklósi pap tartott beszédet, melyben kiemelte az elhunyt érdemeit s tüzetesen jellemezte őt, mint protestant és mint polgárt. A beszédet a dalárda gyászéneke követte.

Mi újság?

A királyné mult szombaton távozott el Gödöllőről, hová azonban e hó közepén ismét visszatér. A királyi pár a héten Kladrubban volt, hol nagy vadászatok folytak, melyekben előkelő hölgyek is résztvettek. E hó 11-én a 6 fellegők esti 6 órakor Prágába mentek Ferdinánd király meglátogatására. Noha a hivatalos fogadtatások el voltak tiltva, nagy tömeg jelent meg s a Hradszinhoz vezető utcák fényárban usztak.

Rudolf trónörökös e hó 7-én tett vizsgálatot Schönbrunnban a királyi jelenlétében tanulmányai egy részéből. Dr. Zeissberg egyetemi tanár a történelemből, és Grün Dénes egyetemi tanár a földrajzból tartá a vizsgát. A történelemből a vizsgálat az ó-világ mívelt nemzetekre való tekintettel vette kezdetét, átmenve a görögök és rómaiak történelmére, a kereszténység fejlődésére, Nagy Károlyra, a középkorra, Habsburgi Rudolffra és Tirol megszerzésére. A földrajzból kiterjedt a vizsgálat: Európa, különösen pedig az osztrák-magyar monarchia statisztikai földrajzára, a dunai tartományok néprajzi viszonyaira, az alpesi közlekedésre, Ausztria-Magyarországnak a világkereskedelemben való viszonyára, és Triest földirati helyzetére. A vizsgálat jeles eredménnyel ment végbe. Jelen voltak: Latour vezérőrnagy, gr. Pálffy ezredes, Festetics őrnagy, Kutachker felszentelt püspök, Arneht és Pawlowski udvari tanácsosok, dr. Rimely apát, Mayer kanonok, Hochstätter udvari tanácsos, Rainländer ezredes és többen. A vizsgálat 3 óráig tartott.

A hannoverai király, ki 1866-ban a porosz uralmat nem akarván elismerni, Bécsbe költözött, most Párisba észül vonulni, hol a legitimisták csoportjában a szerencsétlen fejedelem, úgy reméli, jobban fogja érezni magát, mint Bécsben.

A nőipar-egylet vasárnap kiállítását nyitott meg a bécsi-utca 3-dik sz. házában. Tárgyai: Hebantanz Nándor újszerkeztű, kitűnő számoló gépe s mesterségesen készült szép famunkái. E hó 22-dikéig napokint 9 óráig 7-ig láthatók. Múltó megnezni. Belépti díj 30 kr. A jövdelem, melyet tikrajzjáró sorsjátékkal is szaporítanak, az említett jótékony egylet.

A közelebb elhunyt Jakabfi Gyergely 200 frtot hagyott az irói segélyegylet javára.

A „Hon“ szerkesztőségének tagjai kedélyes estélyt tartottak szerdán, mint a mely napon jelent meg a lapban Hegedüs Sándornak az ezredik vezérézkije; hat év alatt írta.

A dr. Horváth György halála által megürült kórházi főorvosi állomásra dr. Navratil Imrét választá meg a fővárosi tanács.

De Geradoné. Teleki Emma grófnő szalonjában ismét megkezdődnek a vasárnapi felolvasások, melyeket Rogeard tart a francia irodalomból. E kitűnő stílusú francia író a télen magánleckeiket is ad azoknak, kik magukat a francia nyelvből és stílből tökéletesíteni kívánják. (Lakása: aldunator 22. sz. a.)

A sarkvidéki expedíciónak adandó díszajándékra összesen 35,679 frt gyűlt be. Az ajándék szétosztására kiküldött bizottság a következő módozatot állapította meg: tizenegy matróz egyenként 500 frtot kap. Lusina 800 frtot, Lukács 1020 frtot, Klotz 1170 frtot, Luckinovic 720 frtot, Zuminovic 1220 frtot, Haller három matróz életének megmentéséért 1470 frtot, Kriseh örökései 2000 frtot, Orel és Brosch egyenként 3000 frtot, Payer, Weyprecht és Kepes egyenként 5000 frtot kapnak.

Lovaglás Bécsből Párisba. Zubovics honvéd hadnagy csakugyan végrehajtotta a lovaglási bravourt, melyre vállalkozott. Ugyanegy lovon két hét alatt ellovagolt Bécsből Párisba, napokint 20 mérföldnyit utat vége. Okt. 25-én d. e. 10 órakor indult el a nov. 8-án d. e. egy negyed órával 10 óra előtt ért Párisba a barrière du Tronhoz. Zubovics a szabadságolt honvéd állományhoz tartozik, s jelenleg Stiriában, Sefers basa, Egyiptom kormányzójának bertholdsteini uradalomban adminisztrátor, hol a lóistálót tette vezetésessé idomításai által. A paripa, melyen a hosszú utat tévé Bäuerele Adolf „Caradoc“ nevű angol félvérje. Zubovics Fedor kalandokra hajlandó természetét ismeri szülő-megyéje, Hont is, és ismerik mindenütt, hol megfordult. A fővárosban egy izben patkolatlan lovon a Gellérthegyre szokott sétalovaglásokat tenni a legmeredekebb uton; máskor tél idejében a zajló Tiszát usztatta keresztül, stb. A viszontagságok meg is viselték tagjait. Egyik oldalán azezpántok tartják össze zúzott bordáit, s bal lába vasak közé van kötözve. Hogy ennek daczára is mily fardhatlan lovas, eléggé mutatja párisi utja, melynél hosszabbat csak IX. Károly svéd király tett, ki Benderből Stockholmg lovagolt. Zubovics minden anyagi nyereség nélkül vállalkozott a hosszú utra, csak a bécsi lovaregylet biztosított neki 8 frtnyi napidíjt. Mások azonban azt mondják, hogy az ut 20,000 frtnyi fogadással volt összekötve. Midőn a párisi sorompóhoz érkezett, sokan várták, ott volt a párisi jockey-klub több tagja, az osztrák-magyar követségtől is számosan. A ló és lovagja meglehetősen fardatan érkeztek meg, de kimerültség nélkül. Zubovics Bajorországon keresztül honvéd-huszáröltönyben utazott, s csak egy pár ing és esőköpeny volt még nála. Már nov. 7-én megérkezhetet volna Párisba, ha paripáját nov. 6-án egy másik ló meg nem rugia, mi által az sérülést szenvedett és sebt Strossburgban be kellett kötözni. Különben a paripa mindjárt a lovaglás elején egy másik sérülést is kapott, hegyes csontra lépéven. Zubovics még meg sem érkezett Párisba, már egy orosz lókedvelő Durilin Bazil arra tett ajánlatot, hogy ugyanez utat három fogatu kocsiiban egy nappal előbb megteszi, mint Zubovics, ha az utat ismerő vezetőt adnak neki. A bátor magyar lovas most a nap hőse Párisban, s MacMahon is meghívta magához, az osztrák-magyar gyarmat lakosai pedig lakomát rendeztek tiszteletére.

Egy bátor vadász hazánkfiáról: Eszler Józsefről írnak Alexandriából a „M. Ujság“-nak. Eszler nagy vadakra, oroszlanokra tigriekre szokott vadászni, s változatos kalandjai nagyon ismeretesek Alexandriában. Az abissinai uralkodóval, Teodor királylyal kitört háboru alatt Eszler abissinai fogásába esett és soká sanyargott nála. Óváry Pető egy könyv-

ben meg akarja írni Eszler kalandjait s aztán jótékony czeleokra kiadni.

Táncsics Mihályt öreg napjaira mély csapás érte. Hosszu, küzdelmes élet alatt megtakarított javai kótyavetyére jutottak. Még évek előtt épített házat, megszábot törlesztésre, de a közbejött pénzválság miatt háza nem jövdelemzett annyira, mennyire jobb időkben számított. Ingatlanait 93,000 frtra becsülték, s 33,000 frtnyi követelés és még néhány ezer frtnyi kezességi adósság volt rá betáblázva. Mult héten tartották meg az árverést, de most már csak 47,000 frt volt a kikiáltási becsár. Elkelt pedig 18,050 frton, s az üres telek 4,500 forintért.

Egy tanító öngyilkossága. Vodetzky Lajos, a vercezi polgári iskola tanára, ki 23 év óta tanítóskodott hazánkban, e hó 8-án kötél által vetett véget életének. Egyik hír szerint azért, mert egy névtelenül megjelent röpirat azt állította, hogy a vezetése alatt álló iskola nagyon rossz, másik hír szerint azonban már hat év óta téboly-rohamokban szenvedett és sokáig orvosi felügyelet alatt is állt.

A nizzai osztrák-magyar főkonzul, Avigdor Septime, a hasonnevű bankház főnöke, agyonlétte magát. Az öngyilkosság okául a bankház fizetés beszüntetését hozták fel, melyre Avigdor nagy börze-üzérkedés folytán szenvedett veszteségek által kényszerítettet. A passivák három és fél milliót tesznek, és leginkább a párisi Rothschild-ház károsodik. Avigdor ötven éves volt.

Garibaldi anyagi viszonyairól a „Jorn. des Debats“-nak Rómából a következőket írják: „Garibaldi fia Londonban házasságot kötött, mely nagy költségekkel volt összekötve, miért is atyja nevére váltókat bocsátott ki. Midőn a váltók lejártak, Garibaldinak semmi egyebe nem volt, mint ama yacht, melyet Sutherland hercegtől ajándékba kapott. Londonban tehát áruba bocsátotta azt és Viktor Emánuel meg is vette kézalatt 80,000 frankért. Garibaldi, ki naivitásában oly embereket, kik politikai hitvallását osztják, vagy osztani színelik, bizalmával szokott megfizetni, egy genuai alkuszit bizott meg a pénz fölvételével. E nyomorult azonban az egész összeggel Amerikába szökött s Garibaldi kénytelen volt Caprera szigetét elzalogosítani a nápolyi banknál, hogy a váltókat kifizethesse. Kitént, hogy Garibaldinak absolute semmije sincs, mivel Caprera már rég nem éri meg az összeget, mely arra be van kebeleztve. A kormány e pillanatban hajlandó indítványt tenni egy javadalmazási alap iránt, mely kétségkívül vita nélkül elfogadhatnák, de az ellenzéki állás, melyet Garibaldi a választások alkalmából elfoglalt, nemcsak a kormányra, de rá nézve is igen kényessé tesz a kérdést. A „Bund“ szerint Amerikában aláírásokot nyitottak Garibaldi számára.

Arnim gróf nov. 12-én megint elfogatott; s elfogatását a büntetőtörvénykönyv ugyanazon szakaszaival indokolják, mint előbb. A rendőrök a gróft betegeskedése miatt egyelőre saját palotájában őrzik.

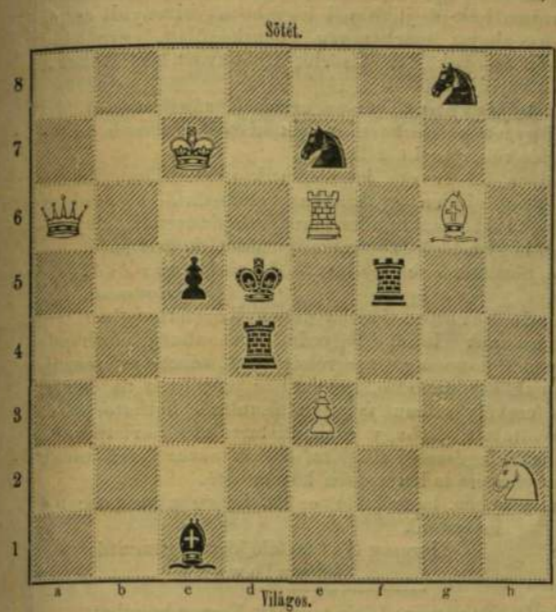
Fölhívjuk a közönség figyelmét a Deák-testvéreknek budapesti szücs- és szörme-áru-raktárban! található cikkekéről lapunk mai számában levő hirdetésre.

Halálozások.

A közelebbi napokban elhunytak: Kálóczy Károly, Pest városának nyugalmazott tanácsosa, 74 éves korában; báró Pongrácz Anzelm, földbirtokos, a nógrádmegyei Patvarczon 37 éves korában; Bene János, a néhai Bene Ferencz jeles orvos fia, volt honvédőrnagy s az egi honvéd-egylet elnöke; Szepessy Miklós, más néven Czompoly, volt honvédszázados a budai szegények házában; Szentiványi László, biharmegyei földbirtokos, N-Váradon 71 éves korában; Mandics Sándor (Mandics Tivadar képviselő és közoktatási osztálytanácsos nagymenyű fia) 21 éves korában Budapesten; gr. Haller Józsefné szül. Kiss Anna, Erdély egyik kiváló hölgye, Székely-Keresztúron 46 éves korában; Wagenheim Becsi Celestine báróné, a debreczeni társas körök egyik ünnepelt hölgye, 31 éves korában. Osztrovsky Józsefet, a legfőbb itélőszék bíróját pedig az a jóly csapás érte, hogy 16 éves szép leánya hunyt el a napokban.

SAKKJÁTEK.

780. sz. f. Jatzkevitsch S.-től (Sz.-Pétervárott).

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

775-dik számú feladvány megfejtése.

(Zagya Imrétől Debreczenben.)

- Vil. 1. He6-d4... Hd8-c6
2. Ha5-b7... Hd3-e1
3. Hd8-c6+... d7-e6;
4. Ff2-d4+... He6-d4;
5. Hb7-d8
6. H v. B mattot ad.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zaigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — Miskolcon: Hartmann testvérek. — Egerben: Tilkovszky Fridolin. — Szabadkán: Kosztolányi Árpád. — Csengeren: Ifj. Kaufmann Noe. — A pesti sakk-kör.

Rövid értesítések: Sárospatak: G. K. Feladványát alkalmas felhasználnák, de csak mint egyszerű ötlepes mattot, a toldalékat elengedjük. Különb feladványa helyességétől mégjót nem allhatunk, miután az ily tömeges felállításnál nagy tere nyílik a mellékfejtéseknek s eddig nem volt még alkalmunk valamennyit átvizsgálni.

Szerkesztői mondanivaló.

„Álom volt csak?“ Oly tulnyomó benne az eszmélkedő elem s oly kevéssé van költőiségbe olvasztva, sőt még formai tekintetben is oly kevéssé művészi — hogy legjobb akarat mellett sem mondhatjuk használhatónak.

„Furcsán néznek.“ Népies hang akarna lenni, de nem sikerül. A népdal énekelhetőségének fő kelléke a sormetszet és ütemek szigorú megtartása; s az itt

teljesen hiányzik. A másik („Szellő lombnak elmondhatja“) csinosabb, formáját tekintve; tartalma annak is oly elnyújtó már, hogy köbepes szerit számba is alig válik be.

„A halál csak újra élet.“ A kifejezés nem szabatos. Az egész költemény különben, melynek ez a czíme, s végsőra: gyöngye és erőtlen okoskodásokból áll, kőtői szemmel s az érzés melegsége nélkül.

Perényi Uhland „Parasztszabálya“ elég csinosan van adva. De ha a többi is csak ugy nem jelent még meg magyarul, mint ez (mert ezt már Erdélyi János adta), akkor nem kérjük azokat sem.

W. A. „Hegyen“ csinoska; de nem is több. Nyelve sem egészen szabatos; pl. a második sorban a rajta helyett rajtok kellene. Aztán kevés is így magában.

Szabadka. K — S K — N. Bizony el nem fogadható az; sőt az önképző körben sem hiszszük, hogy valami nagy dicsőséget arathasson vele.

Budapest. G. J. „Jó“ eredeti beszélyt zivezen is veszünk, díjazunk is. De azt, hogy „jó-e“ — mint a szerző mondja, magunknak kell — látás után — eldöntenünk.

P. K. A versre csakugyan „sor fog kerülni“ — de idejét meg nem határozhatjuk. — Az ajánlott arczkép több helytt megjelent s most már idejét is multa.

Bnda-Pest É. K. Fájdalom, nem találjuk jónak.

Tartalom.

Radvánszky Antal (arckép). — Az élet álom. — Fekete márvány (folyt.). — A pest-lipótvárosi bazilika (képpel). — Egy világváros ötödik század előtt. — A tőkénövekedés törvénye (vége). — Vázlatok Kelet-Indiából, II. (két képpel). — Egyveleg. — Melléklet: Budapest jótékony intézetei, XX. — A müncheni városház pinceje. — A hétről. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Halálozások. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő: Nagy Miklós. (L. czukor-utca 11. sz.)

H I R D E T É S E K.

Deák testvérek* magyar királyi udvari szállítók szücs- és szörme-áru raktára Budapest, váci-utca 17-ik szám alatt ajánlják a t. cz. közönségnek a beállott idényhez dúsan fölszerelt minden formákkal, ugymint: nyuszt, nyest, chinchilla, kék róka, pézma, prémezett felöltőket, minden alaku utazó és városi bundákat urak és hölgyek számára; továbbá karmantyuk, gallérok és boákat, stb. stb. legutányosb árak mellett. Az áruk valódiságaért kezeskedünk. 460 (2-3) * A t. cz. közönség kéréttik levélbeli megrendeléseknél a fentebbi czeget pontosan figyelembe venni.

Női-divatárúk legujabb az őszi idényre bámulatra olesó áron. Selyemszövetek, fekete, szines vagy csikos. Bársonyok, selyemben, valamint valódi angol szabad. Ruhakelmék minden divatban, a legujabb szinekből. Terno, női kendők, flanel, rips, cashemir, irlandi selyem-popelin. Burorippek, creton, satin, csipke-függönyök. Szönyvegek, perzsiak, smyrnai és angol gyártmányok, továbbá mindenemű vászonárúk és sokféle más cikkek a 433 (5-6) bécsi világkiállítási árucikkek végeladásában Budapest, hatvani-utca 2. sz., a régi posta épületben.

RIGLER JÓZSEF EDE papirraktára, kő- és könyvnyomdája Budapest, belváros, kecskeméti-utca 11. sz. Van szerencsém tisztelettel tudomásra hozni, miszerint gazdagon berendezett papir-, író- és rajz-eszközök raktáramon kívül; még egy minden kellekkel ellátott könyv- és könyvnyomtatás berendeztem, és azon helyzetben vagyok, hogy mindennemű nyomtatvány és könyvnyomtatványokat, — monogrammat, dombor- vagy fekete nyomattal ellátott legfinomabb angol- vagy honi gyártású levélpapirt borítékkal a legutányosabb áron számíthatok. 466 (1-7) Különösen ajánlom: igen csinos dobozokban berendezve 50 drb. legfinomabb angol levélpapirt borítékkal 70 krtól 1 ftig. Legujabb monogrammal ellátva 1 ft. 40 krtól 2 ftig. 100 drb. legfinomabb honi gyártású levélpapirt borítékkal 90 krtól 1 ft. 20 krig. Legujabb monogrammal ellátva 2.40 krtól 2.80 krig. 100 drb. nyomtatott látogató-jegy 50 kr. 100 drb. könyvnyomtatás „ 1 ft.

Budapest, november 22-én 1874.

47-dik szám. ELŐFIZETÉSI FÜLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Újdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikai Újdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft. XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DÍJA: Egy ötször hasábonczt petit sor, vagy annak helye egyszeri ígértámlál 15 krajczár; többször ígértámlál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden ígértámlál után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetésményeket elfogad Bécsben: Haasenstejn és Vogler-Wallischgasse Nr. 10, Moosse R. Seilerstrasse Nr. 2 és Oppelk A. Wollzeile Nr. 22.

BOLLIAC CESAR.

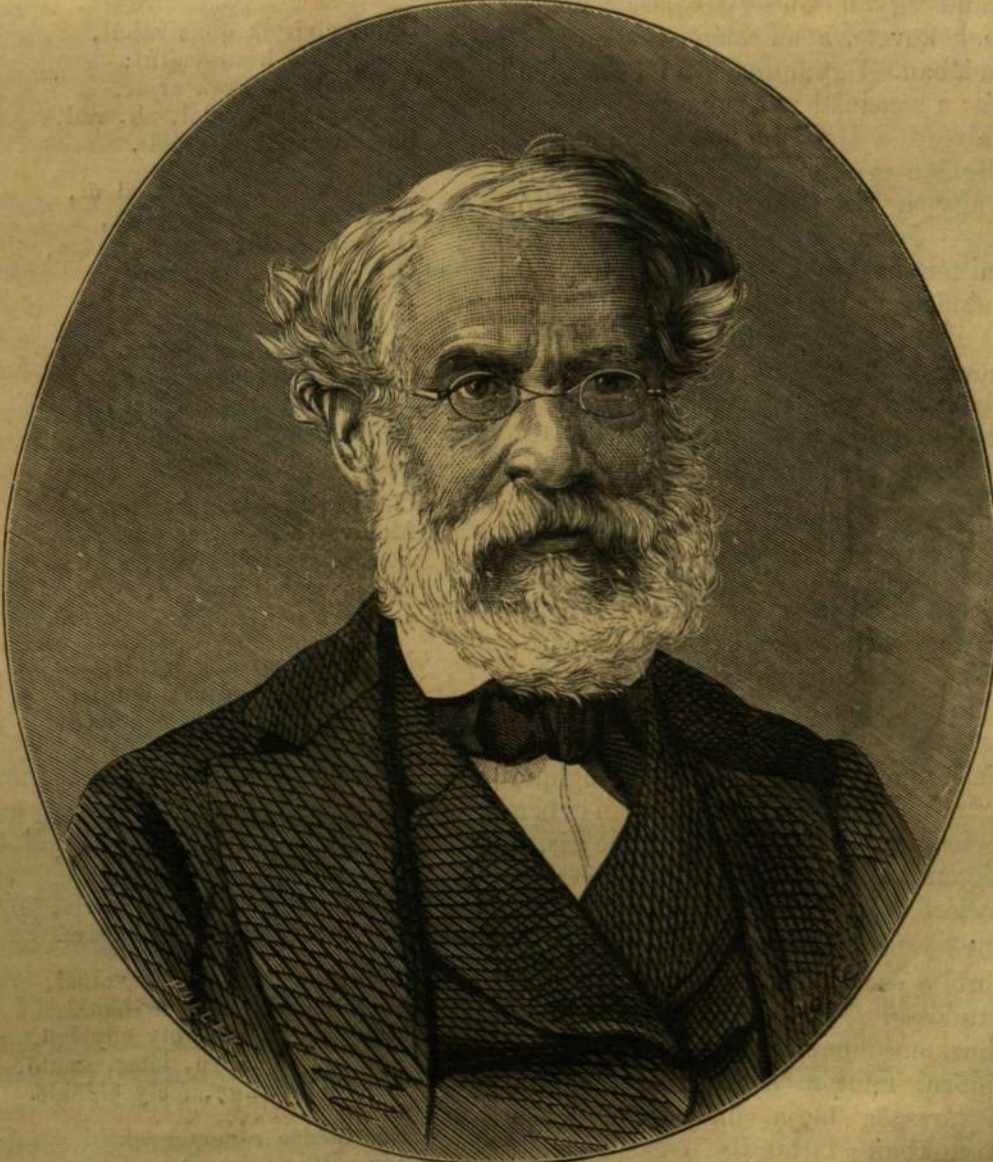
Özelebből volt már alkalmunk néhány sorban megemlékezni s akkor a fővárosi sajtó majdnem általánosan említett volt Bolliac Cesar román tudósról, ki pár napot tölte fővárosunkban, megszemlélvén annak nevezetesebb helyiségeit, s megszerzvéen magának a Petőfi diszkidást, hogy azt lapjában, a Trompette Carpatilor-ban ismertesse; Pulszkynak pedig, kit szintén fölkeresett, mint régi jó barátot s volt londoni menekülttársát, néhány régiségi ábrát hagyván. De a figyelmet és jó indulatot, melyet a magyar lapok azon alkalommal iránta tanusítottak, az öreg tudós különösen azáltal érdemelte ki, hogy ő Romániában a magyaroknak egyik legmelegebb barátja, tisztelvén bennök — mint többször mondá — a hazafiságot, áldozatkészséget és hősiességet, e kiváló jellemzőit a magyar polgári erényeknek.

találjuk az irodalom terén, különösen mint a »Curierulu romanescu«, később pedig mint az ugyancsak Helliade által szerkesztett »Curierulu de ambe sexe« rendes munkatársát. Eközben még pár kötet vers is jelent meg tőle.

1847-ben önállóan egy irodalmi s egy politikai lapot indított meg, az egyiket »Curiosulu« (»Kiváncsi«), a másikat »Poporulu suveranu« (»A szuverén nép«) czim alatt, melyeket azonban a 48-ki mozgalom megszüntettek.

Bolliac egyike volt a 48-ki mozgalom

főszereplőinek Romániában. Csakhamar azonban elfojtván az ottani forradalmi kísérlet, Bolliac Erdélybe menekült, hol a véres drámának még csak előjátéka kezdődött volt meg. Itt azonnal egy új politikai lapot indított megromán nyelven, Braszóban, »Espatri atulu« (»Hontalan«) czim alatt, melyben fennkölt lélekkel küzdött a magyarok és románok kibékítése mellett. De kísérlete nem vezetvén üdvös eredményre, Bolliac csakhamar Bem táborába lépett s ott az egész forradalom lefolyta alatt egyike volt az öreg tábornok legmeg-

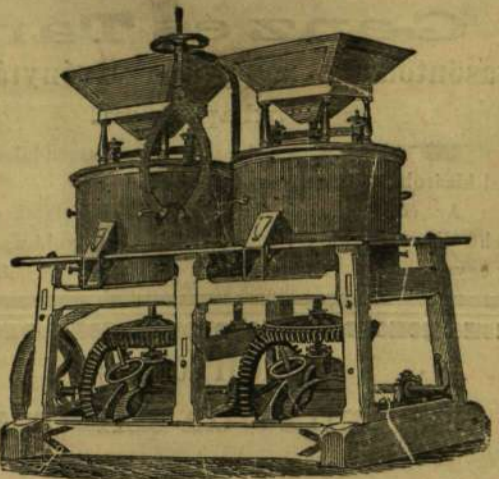

BOLLIAC CESAR.

Ez időtől kezdve Bolliacot nem egyszer

Robey & Comp. Limited

Budapest, üllői-ut 1.

készletben tartanak legolcsóbb és legczélze-riőbb konykoly-választókat, sorvetelőgépeket, szeeskaavókat, szórva vetőgépeket, kézi eséplőgépeket, lőjárgányos eséplőket, országszerte híres gőzeséplőgépeket, dupla-malmokat, melyek rendkívüli nagy munkaképességök-nél fogva, országszerte híresek, szivattyukat stb. Elvállalnak rétöntözések berendezését és vizenyős földek szárazra fektetését. Bányaműveletekhez a legczélzezerőbb gőzgepeket szállítják. 444 (3-24)

Zeneszerek 4 egész 200 darabot játszó művek; mandura, dob, harangjáték, kézi csörgő, égi hangok stb. hangszerekkel. Zeneszelenczék 2 egész 16 darabot játszó szekrények, szivar-állványok, helverini házaeszkák, fénykép-albumok, írószerek, keztü-zsekrények, levéltárak, szivartokok, burnót- és gyufa-szelenczék, íróasztalok, palacsok, sörpoharak, pénzárterek, székcs. s. b. mind zenével. Folyvás, mint legújabbakat ajánlja 461 (2-6) Heller J. H. Bernben (Helvetia). Árjegyzékek ingyen s bérmentve. Csak az kap Heller-féle műveket, ki közvetlenül tesz megrendelést. Legnagyobb raktára a faragott faműveknek.

coca-készítmények évek során át bebizonyult, gyógyít gyorsan és sikerrel betegségeket a lélekzeti szerveknek (I. sz. lapdacs), az emésztési szerveknek (II. sz. lapdacs és bor), az idegrendszer és gyűngeségeket (III. sz. lapd. és coca-borsz.) 1 doboz v. tüveg ára 2 ft. Kimerítő felvilágosítás ingyen s bérmentve a »szerecen«-hez címzett gyógytár által Mainzban. Raktárak Pesten: Török J., gyógyssz., főraktár Magyarországra nézve. Temesváron: Pecher J., gyógyssz. Prágában: Füst József, gyógyssz. Bécsben: Haubner Ede, anygal-gyógytár, Hof 6., főraktár Ausztriára nézve 447 (2-4)

SKRIVÁN VINCZE PESTEN, főraktár: kigyó-tér. Nagyválasztóku raktár mindenemű selyem- és nemez-kalapokból urak, hölgyek és gyermekek számára, saját és külföldi gyártmányok; kelme-vadászkalapok, házi- és vadász-sípkák, kucsmák, nyakendők, utazási nemez-topánkák, ugy-szintén hölgyi nemez-czipők bőrtalppal, papusok és egészsegi nemez-falpak. Kalapok, festés, tisztítás vagy divatosítás végett a legnagyobb kész-séggel elfogadtatnak és gyorsan elkészíttetnek. 461 (1-3) Nagybani és darabonkinti eladás.

Alteti sérvszervedők Sturzenegger Gottlib, Herisauban (Helvetia) ártalmatlanul, működő sérvkenésében egy meglepő gyógy-szert találnak. Számítalan bizonyítványok és megköszönő irat-
tok vannak mellékelve a használati utasításhoz. Kupható csuporban 3 ft 20 kr-ért vagy Sturzenegger G. által, valamint Pesten: Formágyi Ferencz gyógyssz. a sz. Máriához, Zárgráb-ban: Mitlbach Zsigmond gyógyssz. Temesváron: Pecher J. E. gyógyssz. a segítő Máriához, és Bécsben: Weiss József szerez-
esen gyógytárban, Tuchlauben 27. sz. 442 (2-8)

Dr. Pattison-féle köszvény-gyapot azonnal enyhít és gyorsan gyógyít mindennemű köszvenyt és csúzt mint: acs-, mell-, nyak- és fog-fájást, fül-, kéz- és lábujjcsúszást, tagzsággatást, hát és derek fáj-dalmat. Egész csomagban 70 kr. és fölcsomagban 40 kr-ért kapható: Török József gyógyssz. Pest, király-utca 7. sz. Bokán A. Árad, szorb-utca 1. sz. Hunrici F. Pozsony, Pecher J. E. gyógyssz. Temesvár. 418 (3-9)

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-
utca 4-ik sz.) megjelent és minden könyvvaru-snál kapható: UJABB NOVELLAK. Irta LAUKA GUSZTÁV. Ára füzve 2 ft.

BUDAPESTI KALAUZ.

AGYAGÁRUK. Fischer J. bécsi-utca 1. sz. a., agyag-kályhák, kandallók, fűdőkádkak, ter-
racotta-alakok s tüpörbás téglik; mindenemű porcellán és kőedény áru-
gyári raktára. ÁSVÁNYVIZEK. Edesku L. m. kir. udvari szállító. Egyszébet-tér 1. sz., bel- és külföldi ásvány-
vizek és forrás-termények legna-
gyobb raktára; mindenkor friss minőségben. BÁDOGOS-ÁRUK. Kutschera G. aranykés-utca 6. sz. a.,
elcsottek és szobatiszaccok, kert-
s tisztítéscendők, s válogatott raktár bádo-
gos-árúkból. BANK-ÉS VÁLTÓ-ÜZLETEK. Általános forgalmi bank-intézet. Henz
Wehli és Scharl, Józseftér 12. sz. a.
Értékpapírok bevásárlása és eladása.
Asokra előlegek. Glatz, Holzwarth és Schubert, Pest,
IV. Diana-űrdő; mindenféle részvények,
állampapírok és sorjegyek bevásárlása
és eladása. Vidéki megrendelések pontos-
an s gyorsan teljesíttetnek. BUTOROK. Glogovitz Ferencz, kárpitos, rostély-
utca 6. sz. a., a Károly-kaszárnya épít-
letében. Nagy butorraktár. Polliák Zsigmond, nádor-utca 17. sz.,
butor-csarnok mindennemű fa- és sző-
nyeg-butork dűsan felszerelt raktára. DIVAT-S NŐI PIPERE-ÁRUK. Boros A. ezeltől Török F., váci-utca
15. sz.; anyaszemű készletek, viszon-
osm, febrűeműek, csipkék, himnűesek
s ablakfüggönyök nagy raktára.

DISZMŰGYÁRI ÁRU RAKTÁRAK. Márton Alajos, váci-utca, nemzeti-
szállóval-zenekőst. Legnagyobb rak-
tár bronz-, bór- és porcellán-diszmi-
űjdonságokból, a hol az üzlet átnevezése
vevőkör kívül vendégek is szivesen
fogadtatnak, legközelebb már a kar-
csónya-szántú) kiállítás is megtékinthető.
Bothausser testvérek, király-utca 1. sz.
Petrovits-féle hában. Egyesült gyári
árú raktára, diszmi-, norinbergi-, rövid-
és szott-árú, drágakő- és ékszer-imitatio,
pakfong- és alpaca-árú, házi- és utazó-
eszközök, gyermek játékaszerék nagy ki-
választásban. Eladás nagyban és kistya-
ben. FODRÁSZOK. Schadeberg Béla, hölgy és férfi fodr-
szati terem boroválkával egybekötve.
Dűsan felszerelt raktár mindennemű haj-
munkálatokból a legújabb divat szerint
a t. cz. hölgy és férfi köznűség számára,
csinál és izleltesen elkészítve jutányos
árakon. Vidéki megrendelések pontosan
és jutányosan teljesíttetnek. Üzleti helyi-
ség őr-utca 6-dik szám. A Mezőkőhöz. FÜSZERKERESKEDÉSEK. Vághy Lajos, Pest, nádor-utca 1. sz.
Fűszer-, csamege- s borkereskedés,
egyesítve csinosan berendezett bor-és cse-
mege helyiséggel. GYÓGYSZERESZÉK. Török József, király-utca 7. sz. a.; vá-
logatott raktára mindennemű bel-
s külföldi hasznos specialitásoknak. MÉTERMÉRTÉK ÉS REND-
SZER. Calderoni és társa. (matyánk-utca).
Csemélelti gyűjtemény a méter rendszer
megismertetésére. — Lásd a hirdetés i ro-
vatot. Görög István, hatvani-utca 16. szám.
Ganszerek és orvos-gyógyzészeti mű-
szerek nagy választéka. ORVOSOK. Dr. Eiber V. Budapesten, József-utca
66. számú házában, rendel 2-4 óra-
között; ugyanott kapható: »Nemi élet ve-
szélyei« című műve 1 fron, postával 1
fr 10 kr. (Lásd a »Politikai Újdonsá-
gok«-bani hirdetésnyit).

KÖNYVKERESKEDÉSEK. Kilián Frigyes, magyar kir. egyetemi
könyvtáros, váci-utca, Calderoni és
Társa mellett; bel- és külföldi irodalom.
LÁMPÁK ÉS CSILLÁROK. Dittmar R., fűdő- és nádor-utca sar-
közlet. A legnagyobb választékban pe-
lőm- és olajlámpák, legújtanysob árak.
LÉGNYOMÁSÚ TÁVIRDÁK. Ohm C. O. Pest, Józseftér 15. sz. a.; elfo-
gád légnyműsű, valamint villanyos
Bothausser testvérek, király-utca 1. sz.
Legelészertérek, legújtanysob árak.
s több évi jóállás mellett. Árjegyzékek s
kimutatások ingyen szolgáltatnak ki.
LÓPOR. A legfinomabb svájci vadászpor, 1 és
2 fontos szelenczékben mindenkor kész-
letben van. Éder-féle 1-80 magyar kir.
lőpor-árúdjában, kalap-utca 8. sz. 3-dik
utca jobbra a régi város há mögött. PAPIR-KÁRPITOK. Fischer J. L. és fia, váci-utca 20. sz.,
egyszermind butor, kelme és szőnyeg-
raktár. PAPIR-, RAJZ- ÉS FESTŐSZER-
KERESKEDŐK. Speefhner J. L. m. kir. udvari szállító,
kigyó-utca 4. szám mindennemű író-
s festőszerek, monogram-papírok,
jótogató jegyek, cotton folszerelések, stb.
Árjegyzék ingyen és bérmentesen, vidéki
megrendelések gyorsan és pontosan es-
közöltenek. POSZTÓTÁR. Iptay Pál és társa, bécsi-utca 5. sz.,
Vidéki megrendelések pontosan és gyor-
san teljesíttetnek. Minták ingyen és bérmentve.

RUHARAKTÁRAK. Rajusz József szabómesterűd a »bon-
védhez« Pesten, hatvani-utca 4-ik sz.
a. barátok épületében a régi posta áttele-
nében, mindenféle ruhák urak és fiúk szá-
mára legjutányosabb árón kézen kap-
hatók. TAKARÓPAPIROK. E lapok kiadó-hivatalában, egyetem-
utca 4. sz. a., nagy ívek, mázsáknál 10
ft a vasuthoz szállítva. SZÁLLODÁK. Európa szálloda, Ferencz Józseftér.
Hungária nagy szálloda, ajdanasor.
Magyar király szálloda, Dorottya-
utca.
Nádor szálloda, váci-utca.
Nemzeti szálloda, váci-utca.
Vadászkürt szálloda, kishíd-utca.
(Mind elsőrendűek.) THEA ÉS RHUM. Dietrich és Gottschlig, főraktár váci-
utca 14. sz. a., és főkereskedése ki-
gyóterén. ÜVEGKERESKEDÉS. Görög István, hatvani-utca 16. szám.
Üvegeműek, asztali készletek és tükörök. VARRÓGÉPEK. Csak Ohm C. O.-nál, Józseftér 15. sz.;
Családi amerikai szűdművek Wehler és
Wilson és újabb Howe Elástól New-
Yorkban. ZONGORA-RAKTÁRAK. Eder A. Gyula, váci-utca 12. sz. a.,
Elad, vess s becsért mindennemű zong-
orát, pianino s harmoniumokat.

Kiadja és nyomatja a »Franklin-társulat« magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utca 4-ik szám).